

TRIMITAS

DRONŲ KARAI

**TRYŠ
MAMOS:**

iš kartos į kartą

**VISUOTINĖ
GYNŲBA —
AR VIS DAR
AKTUALU?**

Interviu su LŠS vadu plk.

lt. Gintaru Koryzna

9771392475004

1,99 €

„VISUOTINĖ GYNĖBA – AR VIS DAR AKTUALU?“

Nuotraukos **Vaidotas Okulič-Kazarinas**

Siekdama įgyvendinti vieną pagrindinių savo uždavinių šviesti visuomenę, Lietuvos šaulių sąjunga nuo 2014-ųjų organizuoja tarptautines konferencijas valstybės gynybos, nacionalinio saugumo temomis, skirtas Lietuvos visuomenei.

Šiomet lapkričio 16 d. Vilniaus Rotušėje vyks jau penktoji tarptautinė Lietuvos šaulių sąjungos konferencija „Visuotinė gynyba – ar vis dar aktualu?“. Renginio metu planuojama aptarti visuomenės svarbą šalies saugumui stiprinti globaliu lygmeniu, įvertinti kitų šalių patirtis. Kartu su Lietuvos verslininkais, politikais, kariuomenės atstovais, užsienio ekspertais kalbėsime apie tai, kiek šiandien yra aktualus visuotinės gynybos klausimas ir kaip Lietuvos visuomenė gali prisidėti prie šalies gynybos stiprinimo.

Renginys viešas – skirtas plačiajai visuomenei, todėl kiekvienas, norintis dalyvauti, yra laukiamas, registracija į renginį bus paskelbta spalio mėnesį puslapyje: <http://konferencija.sauliusajunga.lt>. Negalintys tą dieną būti Vilniuje, galės stebėti tiesioginę renginio transliaciją internetu.

Konferencijos globėja – Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė.

2017 m. lapkričio 17 d. vyko konferencija „Visuomenė – šalies saugumo garantas?“. Pagrindinius pranešimus skaitė antrą aukščiausią karinį laipsnį Izraelyje turintis vyresnysis atsargos pareigūnas majoras generolas Eyalas Eisenbergas ir Estijos diplomatas, buvęs žvalgybos vadas, verslininkas ir politikas Eerikas-Niilesas Krossas.

Norintiems paremti Lietuvos šaulių sąjungos konferenciją:

Savo pasirinktą paramos sumą perveskite į LT23 7300 01014629 4557 (Lietuvos šaulių sąjunga, Įmonės kodas 191691799)

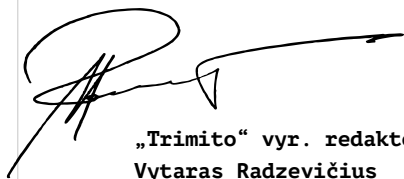
Mokėjimo paskirtyje būtinai nurodykite „Parama LŠS konferencijai“

Mieli „Trimito“ skaitytojai,

šiam „Trimito“ numeryje – daug istorijos. O kad istorija gyva, galėjome įsitikinti visi, pagerbdami partizanų didžiavirį Adolfą Ramanauską-Vanagą. Niekšingai Lietuvos okupantų nužudytą ir užkastą, kad niekas niekada jo nerastų. Bet laisvės neužkasi. Lietuvos žmonės gyvena nepriklausomoje valstybėje ir deramai pagerbė bei gerbia tuos, kurie už svajonę padėjo galvą. Tai liudijo ir popiežiaus Pranciškaus malda rūsiuose, kur buvo kankinami ir žudomi laisvės neišsižadę Lietuvos piliečiai. Laisvės kaina didelė. Bet ji – neparduodama.

Gero skaitymo!

„Trimito“ vyr. redaktorius
Vytautas Radzevičius

©„Trimitas“, 2018
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753
Tiražas 1800 egz.

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Projektą „Virtualybė, vertybė ir valstybė“ (straipsniai): „Palydint didvyrį“, „Trys mamos“, „Kur einame“, „Apie garbę, garbės žodį ir jo reikšmę gyvenime“, „Vanaginių klausimai“, „Svarbiausias tikslas – suaktyvinti visuomenę“, „Aš turėjau draugą“ remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas. 2018 metams skirta 5 tūkstančiai eurų.

Vyr. redaktorius Vytautas Radzevičius,
Atsakingoji redaktorė Živilė Bugenytė,
Kalbos redaktorė Sandra Balžekaitė,
Korespondentas Valdas Kilpys,
Dizainas ir maketas CRITICAL, Paulius Budrikis, Greta Janutyte

Redakcijos kolegija: Liudas Gumbinas (Alfonso Smetonos šaulių 5-osios rinktinės šaulys), Mindaugas Nefas (CV narys), Sigitas Ozgirdas (CV narys), Alina Bortkevič (CV narys), Juozas Janušaitis (CV narys).

Jolita Mickevičiūtė (LŠS studentų korporacijos „Saja“ narė), Irena Šalaviejienė (LŠS išeivijoje šaulė).

I viršelį – Eduardo Bareikos nuotrauka

Adresas: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
Tel.: + 370 615 27 315, el. p. redakcija@sauliusajunga.lt
facebook.com/trimitas.lt

Leidėjas: Lietuvos šaulių sąjunga | www.sauliusajunga.lt
facebook.com/sauliusajunga.lt

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Rankraščiai negražinami ir nerecenzuojami. Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuvę. Spausdino UAB „Lietuvos ryto“ spaustuvė.

Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus Toronto (Kanada) V. Pūtvio kuopos vadas V. Pečiulis

TRIMITAS

2018 m. Nr. 5 (1319)
Tiražas 1800 egz.

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 **POPIEŽIAUS PRANCIŠKAUS VIZITAS LIETUVOJE:**
Šauliams veiklos nestigo | VALDAS KILPYS
- 3 **PALYDINT DIDVYRĮ** | MARTYNAS STARKUS
- 4 **ČIKAGOJE ĮVYKO XXI VISUOTINIS IŠEIVIJOS ŠAULIŲ SUVAŽIAVIMAS**
- 5 **ŠAULIAI:**
Šauliai – policijos rėmėjai talkino policijai
Šauliai Ukrainos kazokų suvažiavime
- 6 **TRYS MAMOS** | VIKTORIJA JANKAUSKAITĖ
- 10 **JAUNIEJI ŠAULIAI**
NUOMONĖ:
Kur einame? | RITA MILIŪTĖ
Apie garbę, garbės žodį ir jų reikšmę gyvenime | VALDAS KILPYS
- 14 **ŽVILGSNIS:**
Vanaginių klausimai | NORBERTAS ČERNIAUSKAS
- 16 **IŠBANDYMAI:**
Pratybos „Juodasis vanagas“ | VALDAS KILPYS
- 18 **KARYBA:**
Dronai šiuolaikiniame kare: efektyvumo vertinimas | DAUMANTAS GRUODIS
- 23 **AKTUALIJA:**
Svarbiausias tikslas – suaktyvinti visuomenę | DOVILĖ RUSTEIKIENĖ
- 25 **ISTORIJA:**
Aš turėjau draugą | BIRUTĖ MALAŠKEVIČIŪTĖ
- 28 **V. PUTVINSKIO-PŪTVIO KLUBAS:**
Įvyko LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo suvažiavimas
Kariuomenės vadui įteiktas Vlodo Putvinskio medalis
- 29 **ŠAULIŲ ISTORIJA:**
Lietuvos kariams: Lietuvos šaulių atviras laiškas
V. PUTVINSKIS-PŪTVIS
- 31 **PATIRTIS:**
Lietuviškos PSYOPS: propaganda prieš šimtmetį | IRMA ILJINA VALOTKĖ
- 34 **JUBILIEJUS:**
Taip kūrėsi Lietuvos saugumo departamentas | STASYS IGNATAVIČIUS
- 36 **LAUKO VIRTUVĖ:**
Degintų daržovių sriuba | VYLIUS BLAUZDAVIČIUS

POPIEŽIAUS PRANCIŠKAUS VIZITAS LIETUVOJE: ŠAULIAMS VEIKLOS NESTIGO

Šimtus šaulių, kurie talkino Lietuvos specialiosioms tarnyboms užtikrindami tvarką ir saugumą, gali drąsiai pritaikyti savo šauliškai tarnybai. Juk tikrieji šauliai vadovaujasi ne momentiniu įnoriu ar „patriotizmo mados“ šuorais, o konkrečiu, nuosekliu darbu.

KO GERO, GALINGIAUSIAS ŽMOGUS PASAULYJE
Popiežiaus atvykimo rūpesčiai visą Lietuvą užgriuvo paskelbus jo vizito datą. Nors Vatikanas yra tik mažytė valstybė Italijos sostinėje, pagal įtaką pasaulyje Popiežius neretai pavadinamas galingiausiu žmogumi pasaulyje. Jo jėga – tai viso pasaulio krikščionys.

Krikščioniško sociologinių tyrimų centro „Pew Research Center“ tyrėjų paskelbto pranešimo duomenimis, pasaulyje gyvena apie 2,18 milijardo krikščionių, t. y. beveik trečdalis planetos gyventojų. Tad drąsiai galima teigti, kad Lietuva Popiežiaus Pranciškaus vizito metu buvo tapusi vienu iš pasaulio medijų dėmesio centru.

DIDŽIŲJŲ LIETUVOS MIESTŲ ŠAULIAI TURĖJO DARBO
Vilnius ir Kaunas vizito metu gyveno kitokį gyvenimą: blokuotos gatvės, daug atitvarų, padidėjęs pareigūnų skaičius gatvėse. Visiems reikėjo šaulių pagalbos. Sostinės šauliai daugiausia pagelbėjo policijai valdant žmonių ir automobilių srautus. Per 70 šaulių, policijos rėmėjų stovėjo sankryžose, transporto ir žmonių susitelkimo vietose ir darė viską, kad norintys susitikti su Popiežiumi jaustųsi saugiai.

Kauniškius šaulius sieja puikūs ryšiai su Kauno miesto greitosios medicinos pagalbos (GMP) stoties medikais. Didžioji dalis šaulių yra baigę šios stoties kursus ir turi reikiamų žinių, kaip suteikti pagalbą. Kadangi didysis žmonių susibūrimas Popiežiui aukojant mišias buvo numatytas Kaune, medikai kreipėsi pagalbos į šaulius ir ji buvo suteikta. Daugiau nei septyniasdešimt šaulių aktyviai talkino paramedikams teikdami greitąją medicininę pagalbą Santakoje, mišių metu. Dar beveik dvidešimt šaulių drauge su policijos pareigūnais padėjo suvaldyti žmonių minias.

„Jokia tiesioginė informacija, jokia virtuali momentinė komunikacija negali pakeisti konkrečių, ilgesnių ir pastovių – nuolatinių pastangų reikalaujančių – momentų, skirtų kasdieniam dialogui, poreikio...“ – Kauno arkikatedroje bazilikoje sakė Popiežius Pranciškus, susitikęs su Bažnyčios žmonėmis.

VIENI ALPSTA, KITI GIMDO, O TRETI...
Kauno Santakos parkas buvo padalytas į sektorius ir kiekviename iš jų budėjo po GMP komandą. Ją sudarė gydytojas, bent du šauliai paramedikai ir GMP savanoriai. GMP stoties duomenimis, pagalbos tądien kreipėsi 141 asmuo (102 moterys ir 21 vyras). Dažniausiai žmonės skundėsi dėl apėmusio silpnumo (35 atvejai) ir kraujospūdžio šokinėjimo. Būta ir smulkių traumų (17 atvejų).

Bene labiausiai „pasisėkė“ visai netoli scenos budintiems šauliams Donatui ir Valdui. Pasibaigus mišioms į juos kreipėsi nėsčia moteris. „Atrodo, kažkas vyksta...“ – tepasakė. Gydytoja, apžiūrėjusi nėsčiąją, nukreipė ją į GMP palapinę, iš kur šauliai ją pristatė į Greitosios pagalbos automobilį. Braudamiesi su neštuvais per minią, šauliai juokavo: „Jei mergaitė – Pranciška, o berniuką Pranciškumi pavadinsite.“ „Matyt, teks“, – dėkodama šauliams už pagalbą atsakė pirmagimio besilaukianti mergina. x

Tekstas **Martynas Starkus**
Nuotraukos **Vidmantas Balkūnas**

PALYDINT DIDVYRĮ

– Mes einame į laidotuves? O kas mirė? – saulėtą šeštadienio popietę, rengdamasi šiltesnius drabužius, paklausė vidurinioji dukra, gausiausiai iš visų trijų šiuo metu užduodanti klausimus.

Nuo mano namų iki Antakalnio kapinių, žinant mažai ištryptus takelius per mišką, vos keliolika minučių. Lėtai, įskaičiuojant sugrįžimą paimti pamirštą šaliką. Todėl visai pakanka laiko tam, kad kiek suprantamiau tokio amžiaus vaikui galėčiau papasakoti apie Adolfą Ramanauską-Vanagą. Maniau, bus sunku, reikia konteksto, situacijos, istorinio fono ir panašiai, bet juk vaikai imlūs, greitai pagauna. Ir, jei jiems įdomu, toliau klausinėja, pastabų pateikia, patarimų duoda. Apie tai, ar „tankai gali važiuoti per medžius?“, kad „einant į mišką ilgesniam laikui valgyti būtinai pasiimti reikia“ ir kad „žiemą man šalta būtų miegoti miške. Net jei labai šiltai apsirengčiau. Ir baisoka, kaip jie nebijojo?“

Bijojo, brangioji. Ir badavo. Bet pareigos jausmas tokiems žmonėms yra stipresnis. Koks sudėtingas ir dramatiškas gyvenimas turėjo būti, ypač kai nesunkiai galėjai nuspėti savo lemtį!

– Kiek daug žmonių! – įžengus į Antakalnio kapines toliau įspūdžiais garsiai dalijosi Mėta.

Išties – daug. Tiek, kad net ant pečių pasodinta dukra nematė kalbėjusių prie mikrofono.

– Gal jau eime? – atsargiai paklausiau, nuspėdamas, kad vaikui įspūdžių gana, tik nedrįsta paprašyti, jog jau namo keliauti norisi.
– Ne, ne, dar pabūkim.
– Bet juk tau nieko nesimato?
– Na tai kas, – atsakė dukra. – Užtat girdžiu. Prie mokyklos mačiau popiežių, o čia juk svarbu būti, o ne matyti.

Vaikai... jie būna tokie taiklūs. x

3 ČIKAGOJE ĮVYKO XXI VISUOTINIS IŠEIVIJOS ŠAULIŲ SUVAŽIAVIMAS

Spalio 20 d. Čikagoje vykusiame Lietuvos šaulių sąjungos išėivijos XXI visuotiniame suvažiavime dalyvavo LR gen. konsulas Čikagoje Mantvydas Bekešius, LŠS vadas plk. ltn. Gintaras Koryzna, Amerikos lietuvių tarybos pirmininkas adv. Saulius Kuprys, Vakarų (jūros) šaulių 3-iosios rinktinės vadas ats. mjr. Rolandas Lukšas, V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas Stasys Ignatavičius ir šauliai bei dalinių atstovai ne tik iš Čikagos miesto, bet ir Detroito, Los Andželo. Raštišką sveikinimą atsiuntė Lietuvos šaulių sąjungą remianti sąjunga Vokietijoje.

Suvažiavimo metu priimta, kad LŠS išėivijoje vado kadenciją tęs Julius Rūtenis Butkus. LŠS vadas plk. ltn. G. Koryzna pasveikino susirinkusius šaulius, įteikė atminimo dovaną perrinktam Išėivijos šaulių vadui. x

ŠAULIAI – POLICIJOS RĖMĖJAI TALKINO POLICIJAI

Tekstas Vilija Grybauskienė, Marijampolės apskr. VPK Vilkiškių r. PK Veiklos skyriaus vyresnioji tyrėja

Kaip ir kasmet, Vilkiškių rajono policijos pareigūnams talkino LŠS Suvalkijos šaulių 4 rinktinės Vilkiškių, Pilviškių ir Pajevonio kuopų šauliai – policijos rėmėjai, kurie budėjo Vilkiškyje, Pilviškiuose, Virbalyje, Kybartuose prie perėjų, vedančių į mokymo įstaigas, ir nereguliuojamų sankryžų.

Stengiantis apsaugoti vaikus nuo nelaimių kelyje, buvo sustiprintas policijos patruliavimas magistraliniuose, krašto ir rajoniniuose keliuose, miestų gatvėse. Buvo sudaryti policijos patruliavimo maršrutai keliuose, vedančiuose į vaikų ugdymo įstaigas, prie bendrojo lavinimo mokyklų. Šia saugaus eismo akcija buvo siekiama apsaugoti jauniausius eismo

dalyvius, o akcijos ženklais pažymėtos perėjos priminė vairuotojams apie saugų greitį ir atidumą kelyje.

Šauliai intensyviai vykdė prevencinį darbą, bendravo su mokiniais, keliaujančiais į mokyklas, dalijo informacinius lankstinukus, domėjosi, ar per vasaros atostogas nepamiršo, kad savo saugumu privalo rūpintis kiekvienas mūsų. Priminė, kad per perėją rekomenduojama vaikams eiti ne po vieną, o grupelėmis, nebėgti per gatvę, ypač nenustatytoje vietoje. Ši saugaus eismo akcija paragino saugoti jauniausius eismo dalyvius, o akcijos ženklais pažymėtos perėjos priminė apie saugų greitį ir atidumą kelyje.

Vilkiškių rajono policijos komisariatas yra pasirašęs bendradarbiavimo sutartį su LŠS Suvalkijos 4 rinktinės Vilkiškių rajono šaulių kuopomis. Ši sutartis įpareigoja policiją ir šaulius dar glaudžiau bendradarbiauti saugant viešąją tvarką ir užtikrinti visuomenės saugumą. Sutartyje taip pat numatyta, kad šauliai ir policijos pareigūnai organizuos bendrus mokymus, sporto ir kultūros renginius, keisis literatūra, vieni kitus supažindins su naujovėmis ir drauge rūpinsis, kaip užimti jaunimą, kad šie nebūtų įtraukti į nusikalstamą veiklą.

Saugaus eismo akcija pasiekė savo tikslą ir padėjo vaikams užtikrinti saugų kelią į mokyklą ir grįžimą į namus. x

ŠAULIAI UKRAINOS KAZOKŲ SUVAŽIAVIME

Du Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) atstovai – Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės vadas ats. kpt. Vytautas Žymančius ir LDK Kęstučio šaulių 7-osios rinktinės vadas ats. mjr. Kęstutis Bauža dalyvavo Ukrainos kazokų suvažiavime, kuris vyko Zaporozėje.

Suvažiavimo tikslas – suaktyvinti kazokų organizaciją, aptarti svarbiausias veiklos sritis, numatyti kryptis. Kazokų pakviesti ir kaip garbės svečiai suvažiavime dalyvavę šauliai pristatė LŠS struktūrą, kalbėjo apie vykdomas veiklas, bendradarbiavimą su valstybinėmis institucijomis. Šaulius

pasikvietę Zaporozės kazokai akcentavo, kad svarbiausias jų siekis – suvienyti ir struktūrizuoti visos Ukrainos kazokų judėjimą ir pabrėžė, kad LŠS pavyzdys jiems atrodo priimtinas bei sektingas. Kazokais vadinti rusų ir ukrainiečių valstiečiai bei miestiečiai, pabėgę į laisvas žemes ir nuo XV a. Pietų Rusijos ir Ukrainos stepėje kūrę savo gyvenvietes bei kovoję su

klajoklių antpuoliais (daugiausia Krymo totorių). XVII a. Ukrainoje susidarė pusiau valstybinis kazokų etmonatas, kuris kovojo su Lenkijos valdžia, autonomijos teisėmis įėjo į Rusijos imperiją. Pagrindinės kazokų apgyvendintos sritys buvo Dono, Dniepro ir Uralo regionai. Kazokai buvo hierarchiškai organizuota struktūra, kuriai vadovavo atamanai ir etmonai. x

4 TRYS MAMOS

Tekstas Viktorija Jankauskaitė
Nuotraukos Eduardas Bareika

Šio „Trimito“ viršelį puošia trys šaulės. Mamos. Daiva Misevičiūtė jau daugiau nei mėnesį sūpuoja sūnų Ažuolą. Kol žurnalas buvo ruošiamas spaudai, Agatai Kutko gimė Vakarė Vilas Gediminas. Mėnuo iki kūdikio gimimo liko Eglės Abišalienės šeimoje.

EGLĖ ABIŠALIENĖ

TRUMPAS DOSJĖ
Eglė Abišalienė, 34 metai. Gimusi ir užaugusi Vilniuje. Vilniaus universitete baigė vadybos bakalaurą. Studijų metais dirbo neformalaus ugdymo pedagoge Lietuvos vaikų ir jaunimo centre bei savanoriavo tarptautinėje studentų organizacijoje AIESEC. Baigusi studijas išvyko į stažuotę ir 2,5 metų gyveno Honkonge, kur dėstė universitete.

Grįžusi į Lietuvą toliau dirbo su mokymų organizavimu ir vedimu, žmogiškųjų išteklių (personalo) valdymu ir organizacijų vystymu. Į Lietuvos Šaulių sąjungą įstojo 2016 m. Vyras – Liudas Abišala, taip pat šaulys.

Kokia tavo stojimo į Lietuvos šaulių sąjungą istorija? Kada davei priesaiką? Kas paskatino stoti ir kodėl būtent tuomet įstojai?
Prasidėjus neramumams Ukrainoje mano vyras vis užsimindavo, kad svarstytų stoti į LŠS. Mano pirmoji reakcija buvo baimė dėl jo, kad nesu tikra, ar norėčiau, jog vyras

„eitų kariauti“. Tačiau tuomet pradėjau mąstyti apie tai, iš kokios jis giminės kilęs (jo seneliai susipažino tremtyje, močiutė buvo ryšininkė, kankinta KGB rūsiuose), ir supratau, kad, jeigu, neduok Dieve, kažkas nutiktų, jis tikrai eitų ginti Lietuvos. Taigi geriau jau tai darytų kažką išmanydamas, negu visai nepasiruošęs. Pati jam parnešiau LŠS anketą iš Knygų mugės ir 2015 m. kovo mėn. Liudas prisiekė.

Neišvengiamai teko ir pačiai artimiau susipažinti su LŠS veikla, jos nariais. Nesitikėjau čia susirasti tiek naujų artimų draugų. Nors LŠS nariai nepaprastai skirtingi, man rodos, mus visus supa viena aura, tas noras gyventi ne tik dėl savęs, bet ir daryti šiek tiek daugiau. Supratau, kad, nors pati save laikau taikiu žmogumi, taip pat noriu tapti LŠS nare, jog galėčiau prisidėti prie organizacijos augimo ir stiprinimo. Taigi 2016 m. Knygų mugėje šaulės Mildos dar paskatinta užpildžiau anketą, o birželio 27 d. Rotušėje, kartu su keletu kitų kandidatų į šaulius, daviau priesaiką. Tą pačią dieną Valdui Adamkui buvo suteiktas garbės šaulio titulas.

Kokia yra šaulio (-ės) tarnyba? Ką veiki šauliuose? Koks tavo indėlis į valstybės gynybą?
Man šaulio tarnyba ir patinka tuo, kad ji yra nepaprastai įvairi – čia savas ir laukiamas kiekvienas, kuris nori prisidėti prie Lietuvos nepriklausomybės saugojimo ir pilietiško ugdymo. Bazinio šaulio kursą su manimi kartu lankė ir baigiamosiose pratybose po miškus bėgiojo 70-metis, 4 vaikų mama ir dailininkas.

Aš save ironiškai vadinu „parketine“ šaule, nes, palyginus su tuo, ką veikia mano vyras, kuris yra kovinis šaulys, mano veikla yra nepalyginamai „ramesnė“. Priklausau Šventaragio kuopai, II skyriui, mano būrys vadinamas visuomenininkų. Taigi padedu LŠS atstovauti įvairiuose renginiuose (Knygų mugė, valstybinės šventės ir t. t.), prisidedu prie pilietiško ugdymo pamokų pradinukams, taip pat padedu su įvairiausiais smulkiais darbais, kurie reikalingi sklandžiai sąjungos veiklai užtikrinti (vertimai, paramos surinkimas ir paskirstymas ir t. t.).

Manau, kaip ne kiekvienas iš mūsų yra gimęs būti lyderiu, taip ir ne kiekvienas šaulys turi būti kovinis. LŠS yra begalė veiklų, kuriose reikia „darbo rankų“ – galbūt tos veiklos nėra tokios matomos ar įspūdingos. Tačiau mes aukojame savo asmeninį laisvą laiką ir energiją tam, kad ši nepaprastai greitai, vos per kelerius metus iki 11 tūkst. narių išaugusi organizacija sėkmingai gyvuotų. Ir, tiesą

pasakius, po dviejų trijų dienų, nuo ryto iki vėlaus vakaro, praleidusi Knygų mugėje pasakodama apie LŠS tūkstančiams besidominčių jautiesi lyg po pratybų savaitgalio.

Kokių didžiausių iššūkių kilo / kyla šauliškoje tarnyboje?
Kaip jau minėjau, organizacija labai greitai išaugo, taigi man, kaip žmogui, mėgstančiam tvarką ir apibrėžtumą, pagrindinis iššūkis įstojus į LŠS buvo organizuotumo, aiškumo ir vienos krypties stoka. Tačiau matau, kaip organizacija po truputį keičiasi ir tobulėja. Ir niekada negalima pamiršti, kad tai savanorių bendruomenė, vienijanti žmones, turinčius skirtingų interesų ir pajėgumų. Taigi savaime suprantama, kad kartais reikia apsišarvuoti kantrybe ir sau pasakyti – „o kas kitas, jei ne aš pati“.

Ką tau reiškia uniforma?
Pasididžiavimas. Pamenu, kai pirmą kartą į renginį važinėjau su uniforma visuomeniniu transportu ir į mane paslapčiomis vis žvilgčiojo kiti keleiviai. Atrodo, kad pasitempiau ir paaugau keliais sprindžiais. Arba stovint su fėklu prie vasario 16-osios laužų, kai vaikai, užsieniečiai, vyresnio amžiaus praeiviai klausdavo, ar galima kartu nusifotografuoti. Arba nešant Lietuvos vėliavą rikiuotės metu ir matant susigraudinusią savo mamą. Nežinau, kaip paaiškinti, bet visais tais kartais jaučiuosi, jog aš nebesu vien tik aš – esu kažkas daugiau, kažkas didingesnio.

Kodėl moterims verta tapti šaulėmis? Ko, kaip moteris, kiekviena čia gali pasisemti / atrasti / sužinoti / prisidėti?
Nemanau, kad verta išskirti moteris ir vyrus kalbant apie tai, kodėl verta tapti šauliu. Žinau nuostabių šaulių vyrų visuomenininkų ir puikių kovinių šaulių moterų. Knygų mugėje atsakant į besidominčių klausimus, vienas dažniausiai pasitaikančių – „ar aš sugebėsiu?“ Tuomet visados prisimenu, kaip jaučiausi po savo bazinio šaulio kurso baigiamųjų pratybų. Buvo gruodis, vietomis sniego pusnys – virš kelių. Pirmąją dieną daug judėjome praktikuodamiesi įvairiausius kovinius veiksmus, navigaciją, o sutemus klaidžiojome po miškus ir su savo grupele nuėjome 20 km. Instruktoriai mūsų pasigailėjo ir miegojome ne lauke, o po stogu – su perpučiamomis sienomis, tačiau po stogu. Antrą dieną vėl treniravomės, kaip orientuotis apylinkėse, nuginkluoti priešą. O grįžusi namo, dilgčiojant atitirpstančiam kūnui, galvojau tik vieną – kiek vis dėlto daug aš sugebu. Niekuomet nemaniau, kad sugebėčiau tai pakelti. O

sugebėjau. Jaučiausi nepaprastai pakylėta. Taigi apie save sužinojau, kad sugebu daug daugiau nei man atrodo.

Pats įsimintiniausias (nebūtinai geras, gražus ir lengvas) įvykis?
Manau, kad daugelį jau paminėjau anksčiau – sunku išskirti vieną ar kitą, jų buvo tiek daug. Galbūt pagrindinis – tai mano pačios priesaika. Tardama priesaikos žodžius supratau, kad tai nėra tik žodžiai. Supratau, kad tai įsipareigojimas, kurį prisiimu visam gyvenimui ir jį vertinu nepaprastai rimtai ir atsakingai. Dar keletas į galvą ateinančių minčių apie įsimintiniausias akimirkas – kai matydavau savo draugus ir pažįstamus, duodančius priesaiką. Žinojimas, kad iš dalies prie to prisidėjau savo pasakojimais apie sąjungą ir jos atstovavimu (*šypsosi*).

Ką reiškia patriotiškas žmogus? Kaip užauginti mažylį patriotiškai, Tėvynę mylinčiu žmogumi?
Man patriotiškumas – tai didžiavimasis savo šalimi, jos istorija, savo paties identitetu. Gyvendama užsienyje skausmingai jaučiau Lietuvos ilgesį – savos kalbos, gamtos, šeimos ir draugų. Suprantu, kad to, ką mes turime dabar, negalime priimti kaip duotybės, už tai, kaip gyvename dabar, buvo sunkiai ir ilgai kovota. Mes kaip visuomenės dalis formuojame tai, kokią turime valstybę, – be jos piliečių nebūtų ir Lietuvos. Taigi man patriotiškumas kartu yra ir tvirtas pasiryžimas aktyviai ginti šalies nepriklausomybę.

O dėl mažylio patriotiškumo – manau, kad mūsų vaikai perima mūsų pačių vertybes. Tai, ką mes demonstruojame savo darbais, o ne tik tai, apie ką kalbame. Taigi tikriausiai tai nutinka natūraliai (*šypsosi*). Jeigu patys domimės šalies istorija ir politiniu gyvenimu, lankomės valstybės renginiuose, keliaujame po Lietuvą – belieka tikėtis, kad ir mūsų vaikai seks mūsų pėdomis.

DAIVA MISEVIČIŪTĖ

TRUMPAS DOSJĖ

Daiva Misevičiūtė, 31 metai. Gimusi ir užaugusi Kauno rajone. Kauno technologijos universitete baigė aprangos inžinerijos ir dizaino bakalaurą bei aprangos mados inžinerijos magistrą. Studijų metais dirbo aprangos pardavimo srityje. Vėliau persikraustė į Vilnių ir čia dirba individualaus siuvimo marškinių meistre bei yra prekės ženkle vadovė. Į Lietuvos šaulių sąjungą įstojo 2016 m. Vyras – Eduardas Bareika, taip pat šaulys.

Kokia tavo stojimo į Lietuvos šaulių sąjungą istorija? Kada davei priesaiką? Kas paskatino stoti ir kodėl būtent tuomet įstojai?

Dar gerokai prieš ateinant minčiai, kad reikėtų prisijungti prie šaulių, mūsų namuose vyravo karo tematika: vyras pradėjo dirbti su karinės tematikos laida, grįžęs iš poligonų pasakodavo įspūdžius. Tuo metu prasidėjo Maidanas, įvairūs neramumai. Man pasirodė baisiausia, kad aplink sutikau žmonių, kurie nesidomėjo, nesuprato, kas vyksta ir kaip tai yra rimta, nors visas prasidėjo visai čia pat, šalia. Tada

ir atėjo mintis, kad nesinori būti ta mase, kuri tyliai plaukia pasroviui „o gal manęs tai noliečia“. Mes supratome, kad negalime likti nuošalyje ir laukti, kol kažkas kažką padarys už mus, ir kaip svarbu pasiruošti dienai X. 2015-ųjų lapkritį per kariuomenės dieną su vyru aplankėme Šaulių stendą, neabejodami užpildėme anketas, kad norime stoti į LŠS, ir kitų metų vasario 16-ąją iškilmingai davėme priesaiką ant Gedimino kalno (turbūt buvome paskutiniai, kurie ją davėme būtent čia, prieš jį uždarant).

Kokia yra šaulio (-ės) tarnyba? Ką veiki šauliuose? Koks tavo indėlis į valstybės gynybą?

Dažnai, kai kam nors pasakai, kad priklausai Šaulių sąjungai, žmonės įsivaizduoja tave visą išsipaišiusią ir lakstančią miškuose su ginklais. Tačiau tai tik stereotipai. Nuostabu, kad šaulių gali būti visi, kas tik nori, ir nereikia čia būti „super turbo rembo“. Socialinė, visuomeninė veikla – kiekvienas čia gali save realizuoti.

Su nuostabių brolių ir seserų šaulių pagalba siekiu gauti žinių ir įgūdžių, kaip mes galime padėti vieni kitiems, kaip išgyventi susiklosčius nepalankioms aplinkybėms, kaip būti psichologiškai pasiruošus esant ekstremalioms situacijoms. Ir, žinoma, stengiuosi nešti ir perduoti šias žinias už rinktinės štabo durų.

Kokių didžiausių iššūkių kilo / kyla šauliškoje tarnyboje?

Didžiausias iššūkis yra savo laiko ir prioritetų susidėliojimas. Veiklos LŠS tikrai netruksta ir kartais atrodo, kad nors persiplėšk.

Ką tau reiškia uniforma?

Vilkėti uniformą man yra garbė. Kiekvieną kartą ją užsivilkusi, nesvarbu, ar keliauju į poligoną, ar į miesto renginį, jaučiuosi ypatingai. Uniforma „ištiesina“ ir įpareigoja rodyti pavyzdį kitiems. Kai kada priėjo kaimynas ir sako: „Mano dukra matė tave su uniforma ir ji dabar irgi nori būti šaulė.“ Man atrodo, kad tai labai jau daug pasako. To turime siekti: būti matomi ir, be jokios abejonės, turime būti geras ir stiprus pavyzdys kitiems.

Kodėl moterims verta tapti šaulėmis? Ko, kaip moteris, kiekviena čia gali pasisemti / atrasti / sužinoti / prisidėti?

Dažnai moterys stereotipiškai įvertinamos kaip „silpnoji lytis“. Kai pagalvoji, tai gal ir gerai, kad kiti gyvena tais stereotipais, nes tiesiog smagu tokius žmones nustebinti. Kartais tenka ir kai kurioms moterims priminti, kokios mes gudrios, multifunkcinės ir ištvermingos esame.

Aš asmeniškai, atėjusi į LŠS, nepajutau lytiškumo klausimo, čia niekas nelaiko tavęs silpnėsne ar kvailesne vien dėl to, jog esi moteris. Mes visi esame lygiaverčiai kolegos.

Kiekviena prisijungusi gali rasti savo nišą: gal ji kaifuos palikusi visą namų buitį ir ištrūkusi į šaudymo pratybas, o gal galės skirti savo laiką socialiniams projektams ar švietėjiškai veiklai. Visi yra reikalingi ir kiekvienas gali savaip prisidėti prie Šaulių veiklos.

Pats įsimintiniausias (nebūtinai geras, gražus ir lengvas) įvykis?

Niekada turbūt nepamiršiu nuotykių per partizaninės kovos kurso pratybas – diena tarsi kokiame kino filme. Stropus planavimas, sekimas, maskavimasis. Visas būrys dirbome fantastiškai gerai. Tikrai žavėjausi broliais šauliais: kai kurie iš paskaitose matytų tiesiog solidžių vyrų sugebėjo taip užsimaskuoti, kad buvo sunku atpažinti. Džiaugiausi ir savo pačios transformacija. Neatpažino net mano pačios būrio broliai: ryte brunetė, vakare blondinė, kurią jos būrio partizanai ypač saugojo (buvau būrio vadė), kad priešininkai nepagrobūtų.

Ką reiškia patriotiškas žmogus? Kaip užauginti mažylį patriotiškai, Tėvynę mylinčiu žmogumi?

Patriotas – tai žmogus, kuris tiki savo tauta, negaili savo laiko kurdamas ir puoselėdamas savo valstybę ir nelaukia, kol jam kažkas atsistojęs paplos, koks jis šaunus. Patriotas yra tas, kuris net ir būdamas už jūrų marių didžiudamasis pasakys: „Aš esu lietuvis“, nes mūsų protėviai net ir esant pačioms nepalankiausioms aplinkybėms puoselėjo mūsų tautą ir neleido jos sužlugdyti ar jos dvasiai palūžti.

Nė neabejoju, kad mūsų šeima perduos savo vaikams vertybes, su kuriomis ir patys gyvename. Skatinsime pilietiškumą, gyvenimą bendruomenėje ir, žinoma, domėjimąsi savo tautos istorija. Tikiu, kad ši nepaprasta šimtmečio karta nepamirš savo šaknų, kad ir kur likimas juos nuneš.

Ar stojimas į Lietuvos šaulių sąjungą – mada?

Pastaruoju metu vis matome, kad šaulių gretas papildė žinomi veidai. Galvoju, kad tai yra labai gerai. Dėl to ir atrodo, kad būti šauliu šiuo metu yra madinga. Mano nuomone, tai, be jokios abejonės, duoda vien naudą. Niekada negali žinoti, galbūt ateis naujas žmogus vien dėl to, kad nori pasigirti draugams, jog įstojo į Šaulių sąjungą, pasimaivyti su berete, tačiau tikrai pamatys, kokią naudą jis gali suteikti šauliams ir kokių žmogumi išaugti.

AGATA KUTKO

TRUMPAS DOSJĖ

Agata Kutko, 34 metai. Gimė ir augo Vilniuje. Užupietė. Baigė Vilniaus „Juventos“ gimnaziją. Studijavo Vilniaus kolegijoje, kur įgijo socialinės pedagogikos bakalaurą. Šiuo metu yra restorano personalo vadovė. Kartu su partneriu augina 4 vaikus. Turi 3 kates ir šunį.

Kokia tavo stojimo į Lietuvos šaulių sąjungą istorija? Kada davei priesaiką? Kas paskatino stoti ir kodėl būtent tuomet įstojai?

Kažkada, ieškodama vaikams būrelio, užklausiau draugų rekomendacijų ir gavau daug informacijos apie jaunuosius šaulius, kartu ir apie LŠS. Tuo metu keli pažįstami jau buvo šauliais, gražiai papasakojo apie veiklą, man iškart labai patiko ir kelerius metus vis svarsčiau stoti, bet neturėjau kompanijos, o vaikai buvo dar per maži. Tuomet, 2016 m., per Kalėdų vakarėlį kompanijoje, temai pasisukus apie galimą Lietuvos okupaciją, iš kelių vyrų išgirdau, jog jie įsisodintų šeimą į orlaivį ir dingtų iš Lietuvos kuo greičiau, neva ginti Lietuvą turi kiti. Aš nesutikau, bet nutylėjau. Kitą rytą, nepaisydama didžiulio šalčio už lango, anksti atsikėliau ir nupėdinau į Karininkų ramovėje įsikūrusį LŠS štabą. Tada ir prasidėjo mano šaulio kelias. Prisiečiau 2017 m. vasario 16 dieną, tądien irgi buvo labai šalta (*šypsosi*).

Kokia yra šaulio (-ės) tarnyba? Ką veiki šauliuose? Koks tavo indėlis į valstybės gynybą?

Einu būrininkės pareigas. Aišku, dabar jau siek tiek per atstumą. Pastarąjį kartą pratybose dalyvavau būdama šeštą mėnesį nėščia. Kadangi buvo šaudymai, turėjau rinktis tylesnį ginklą.

O šiaip kasdieniame šaulių gyvenime stengiuosi kuo daugiau dalyvauti savo skyriaus veikloje. Mes su „Žalčiais“ nusprendžiame, kokioje veikloje dalyvausime, ir kartu užsirašome į kursą arba mokymus, pratybas. Beveik kiekvienas esame nusimatę pareigybę, bet stengiamės išmokti visų pagrindinių dalykų. Be pagrindinių kursų, esu išklausiusi kelis paramediko, taktinės medicinos mokymus, turiu ryšininkės ženkliuką (beje, buvau antroji jį gavusi

šaulė – mergina). Visada stengiuosi dalyvauti paraduose, budėjimuose, šauliškos veiklos pristatymuose mokyklose.

Kokių didžiausių iššūkių kilo / kyla šauliškoje tarnyboje?

Vienas didesnių iššūkių – visada „dirbi“ daugiau, nenori nusileisti vyrams, net kai kuprinė sunki, kai į pasalą baisu eiti, kai ginklas jau nenusilaiko po kokių 16 valandų „draugystės“ miške. Pamenu, pirmos pratybos miške – šalta, lyja, kuprinėje visko savaitei, miegoti miške baisu, pradrebėjau visą naktį, ryte atvažiavo vadas – reikėjo „iš lovos“ rikiuotėje būti per 5 min., o aš nė nesugebėjau miegmaišio susisukti sušalusiomis rankomis. Grįžusi namo permirkusi, purvina, pavargusi verkiau. Tačiau drįsau nuvažiuoti ir į kitas pratybas – jau pasimokiusi, morališkai pasiruošusi tam, kas laukia, nepasiėmusi nė vieno nereikalingo daikto, tinkamai apsirengusi, net fiziškai buvau stipresnė – viskas įvyko galvoje. Tąkart namo grįžau laiminga.

Ką tau reiškia uniforma?

Pirmą kartą išėjusi su uniforma į lauką labai bijojau, ar nesutiksiu kokio pareigūno, arba, dar baisiau, – kariškio, nes privalėčiau atiduoti pagarbą, o kaip tai teisingai daryti,

dar nemokėjau, nebuvau to dariusi. Labai jaudinausi, tai buvo nuostabus jausmas, o kartu didžiulė garbė ir atsakomybė. Visada laukiu progos ją užsivilkti.

Kodėl moterims verta tapti šaulėmis? Ko, kaip moteris, kiekviena čia gali pasisemti / atrasti / sužinoti / prisidėti?

Moterims, kurioms atrodo, kad tai vyriškas užsiėmimas,, šaulėmis tapti neverta. Nesu feministė, tačiau manau, kad šiuolaikinis žmogus nebėra tik savo lyties atstovas – mes visi galime daugiau.

Ką reiškia patriotiškas žmogus? Kaip užauginti mažylį patriotiškai, Tėvynę mylinčiu žmogumi?

Patriotiškumas – tai pagarba sau, savo Tėvynei, jos žmonėms, istorijai. Vaikai mokosi iš tėvų – jie mato, kaip tėvai bendrauja tarpusavyje, kaip elgiasi ir kokius sprendimus priima. Vaikai klauso ir labai gerai girdi, ką kalba jų tėvai, kaip jie elgiasi ir kokios šeimoje yra vertybės.

Ar stojimas į Lietuvos šaulių sąjungą – mada?

Jei tai ir mada – linkiu tapti klasika! ×

JAUNIEJI ŠAULIAI DALYVAVO KONFERENCIJOJE „MES ESAME RYTINIS NATO SPARNAS“

Lietuvos šaulių sąjungos jaunieji šauliai spalio 19–22 dienomis dalyvavo dviejų dienų konferencijoje, saugumo mokymuose Vilniuje ir Rukloje „Mes esame rytinis NATO sparnas“. Mokymų metu jaunuoliai turėjo galimybę išgirsti geriausius Lietuvos saugumo ekspertus, kartu su jais diskutavo apie netikras naujienas, informacijos karus ir NATO svarbą Lietuvos bei regiono saugumui. Buvo supažindinti su propagandos rūšimis, turėjo atlikti kūrybines užduotis.

Lankydami mokomajame pulke Rukloje, susitiko su šiuo metu ten tarnaujančiais NATO kariais, galėjo iš arti pažvelgti į karių gyvenimo sąlygas, daugiau sužinoti apie jų kasdienybę, tarnybos ypatumus, susipažinti su karine technika.

Dviejų dienų mokymus Vilniuje ir Rukloje organizavo Demokratinės politikos institutas, bendradarbiaudamas kartu su NATO centrinio štabu Briuselyje.

JAUNŲJŲ ŠAULIŲ SĄSKRYDIS „TĖVYNĖS LABUI“ ERŽVILKO GIMNAZIIJOJE

Tekstas **Jolita Mockaitienė**
Nuotraukos **Jolita Mockaitienė**

2018 m. spalio 19–20 dienomis Eržvilko gimnazijoje vyko Tauragės apskrities jaunųjų šaulių sąskrydis „Tėvynės labui“. Jame dalyvavo per 100 Tauragės apskrities jaunųjų šaulių iš Seredžiaus, Skirsnemunės, Tauragės, Skaudvilės, Eržvilko. Kasmet jaunimas susirenka į Eržvilką parungtyniauti, pabendrauti ir išbandyti save naktiniame žygyje, kuris daugeliui yra įdomiausia sąskrydžio dalis. Jaunieji šauliai rungtyniavo

naktiniame kliūčių ruože – šioje rungtyje trečia vieta atiteko Skaudvilės būriui, pirmoji ir antroji – tauragiškiams. Tikru išbandymu tapo naktinis žygis.

Žygio tikslas – naudojantis žemėlapiu surasti 10 punktų, išdėstytų Eržvilko miestelyje ir Balandinės miške. Kiekvienas būrys gavo žemėlapius, kuriuose buvo nurodytas maršrutas, trasa Eržvilko apylinkėse ir

užduotys, kurias būriai turėjo įveikti savarankiškai. Nė vienam būriui nepavyko rasti visų 10 punktų, tačiau bendras rezultatas tikrai džiuginantis, nes visi būriai gerai orientavosi ir surado po 8–9 punktus.

Po žygio visų dalyvių laukė pokalbiai prie laužo, o atėjus rytui – sąskrydžio uždarymas ir kelionė namo.

KUR EINAME?

Tekstas **Rita Miliūtė, Karaliaus Mindaugo šaulių 10-oji rinktinė**

Nuotrauka **Valdas Kilpys**

Vaikystėje kone visi mano draugai buvo vyresni. Tas prasidėjo jau darželyje – grupėje buvau jauniausia. Kai visi kiti išėjo į pirmą klasę, man į ją buvo dar metais per anksti. Tuomet derybomis (pritaikytas mama!) ir ašaromis (tas, žinoma, tėčiui) sudarėme paktą, jog pabūsiu namie viena, kol jie dirbs, kad tik nereikėtų būti darželyje „su tais mažais vaikais“.

Tuomet įstatymai tai leisdavo, akį retkarčiais užmesdavo kaimynė, o už atkaklumą bei derybinį išmanymą man buvo atlyginta – turėjau visą dienos laiką skaityti, kas tik papuldavo po ranka. Kartą suskaičiau „Nežiniuko nuotykius“ latviškai. Nuo pradžios iki galo, ir ne dėl to, kad mokėjau, o dėl neturėjimo ką perskaityti lietuviškai. Užtat po kokių dvidešimties metų Liepojoje laisviausiai latviškai galėjau pasiklausti kelio, tiesa, atsakymus suprasti tie „Nežiniuko nuotyčiai“ jau nebelabai padėjo, betgi šitą žinojau tik aš.

Dar po dvidešimt kelerių metų ratas apsisuko. Dažną dieną dirbu su perpus jaunesniais už save. Tokiais, kurie, išgirdę zaunijant „bet tooooooo Seimo tai dar nebuvo“, draugiškai primena, kad Žemės planetoje yra 2018-ieji, o aš gimusi prie Brežnevo, dėl to žolė man irgi atrodingi žalesnė. Labai norėtusi sutikti, bet negaliu. Stebėdama visus parlamentus nuo pat devyniasdešimtųjų, nė už ką negalėčiau pasakyti, kad anksčiau juose buvo tiek nepagrįstų ambicijų ir nemokšiško klaidų, juokingo nusišnekėjimo, painiavos

ir konkurencijos visais laikais buvo ligi ausų, bet niekada nemačiau tiek susireikšminimo ir mėgavimosi daugumos galia. Taip pat niekada nemačiau, kad šitaip būtų nusispjauti į Konstituciją.

Tą pagrindinį mūsų įstatymą ir nuoširdžiai kerintį dalyką. Pagrindinį, nes jis mus vis dar saugo, kerintį dėl to, kad penkiasdešimt metų okupacijos žlugdyta Lietuvos valstybė, praradusi tremtyje ir savo žemėje žudytą gražiausią tautos žiedą, kažin koku stebuklu savo žmonėse Lietuvoje ir išseivijoje išsaugojo bei lemiamu metu mobilizavo tiek orumo, intelekto, erudicijos, kad 1992 m. jau turėjo savo Konstituciją.

Kai dar 1990-aisiais Lietuvos Respublikos Laikinasis pagrindinis įstatymas aiškino, kad „kolūkiečių darbo ir poilsio trukmę reguliuoja kolūkiai“, po poros metų referendume priimtas įstatymas jau tiksliai nukaltomis formuliotėmis tapo aktu, kuris žmogaus teises ir laisves paskelbė prigimtinėmis, o tokį dar tuomet trapų valstybingumą ėmė saugoti visais darniai suderintais brandžios demokratijos institutais.

Ta Konstitucija tuomet buvo surašyta taip, kad per 26-erius metus užteko pakeisti tiktai septynis straipsnius. 7 iš 154-ių. Bandymų keisti buvo daugiau ir visokių, įskaitant ir dėl Seimo mažinimo; referendumas dėl to įvyko, bet populistinė iniciatyva buvo atmesta. Tautai per visus tuos metus užteko savisaugos ir sveiko proto nekišti nagų ten, kas gerai veikia ir valstybei padeda gyventi. Mainais už tai ją keisti bet kokia ir be progos norinčios valdančiosios daugumos atstovai šiandieną Konstitucijos kūrėjus vadina ne Konstitucijos tėvais, o dėmesio nevertais oponentais, nes jie esantys „žinomai angažuoti“. Dar tie valdančiosios daugumos

parlamentarai sugeba papildyti teisėkūrą idėjomis, kaip „jeigu po Seimo rinkimų yra įregistruojama nauja politinė partija, kuri yra parlamentinė partija, ji gauna papildomą finansavimą“. Arba parašo įstatymą apie tai, koksai laisvalaikis sodų bendrijoje yra „teisingas“ ir leistinas, o koks nebe, ir kodėl sode tegali gyventi laisvalaikiu. O opozicijos parlamentarai geba parašyti įstatymą, pagal kurį kiekvienas vaikas turės atnešti tėvo / mamos / abiejų sutikimą pabūti mokyklos renginyje, jeigu ji ves ne mokytojas, o koks nors „Trimito“ redaktorius, galintis papasakoti, kaip tapo tuo, koks yra, ar visada jam buvo paprasta gyventi Lietuvoje ir kodėl jis nepasiliko emigracijoje.

Kas atsitiks, jeigu kurio nors vaiko tėvas pasitaikys girtas ir vaikas vietoje leidimo nueiti į susitikimą gaus keiksmų krūvą? Geriausiai atveju, vaikas liks be renginio, nes mokytojas, negavęs tėvų rašto, negalės jį įleisti. Kiek kartų vaikas pabandytų gauti tą tėvo sutikimą, nebijodamas, kad girta auklėjimas neapsiribos keiksmiais? Kiek kartų mokytojas siųs vaikus to rašto? Tokių situacijų ir jų padarinių nenumatantys dalykai gali nugulti įstatymų projektais, jeigu galvoji, kad atsiradai tautos sostinėje geriausio ligi šiolei parlamento dalimi arba, kaip sako Seimo Pirmininkas, kai esi mažų mažiausiai Lietuvos sėkmė.

Panašiai būna ir tuomet, kai dar tiki, kad perskaitęs knygelę latviškai jau moki kalbą. Kol išsigandęs, kad paklydai, nepaklausai adreso, tai yra kol nepasiklausai, kur eini. x

Tekstas **Valdas Kilpys**
Nuotraukos **Valdas Kilpys**

Jeigu tamstų kas nors paprašytų prisiminti jausmus, kurie užplūdo davus šaulišką priesaiką? Ar pavyktų? Ar galėtumėte juos kaip nors įvertinti? Klausimas neatsitiktinis, nes nuo jo atsakymo, jei užduosite jį sau, priklauso, kaip į(si)vertinsite tai, ką iš esmės reiškia priesaika, duotas žodis, tiesiog pažadas...

Visa žmonių bendruomenė laikosi ant garbės žodžio. Net paprastų dalykų atlikimas nebūtų įmanomas be žodžio laikymosi.

APIE GARBĘ, GARBĖS ŽODĮ IR JŲ REIKŠMĘ GYVENIME

PRADĖKIME NUO PASAKŲ

Tautos karingumas dažniausiai išreiškiamas epo žanru. Mes, lietuviai, jo neturime ir dėl to kartais kyla tam tikras nepatogumas prieš suomius bei estus („Kalevala“ bei „Kalevipoeg“) ir net latvius („Lačplēsis“). Ką jau kalbėti apie tibetiečių didvyrio Gesero nuotykius, japonų „Kodžikio“, indų „Mahabharatos“ ir „Ramajanos“, skandinavų „Edų“, Homero „Iliados“ ir „Odisejos“ epus. Ten priesaikos nėra retas dalykas ir tai sudaro tautos savasties šerdį, valstybinio mąstymo pagrindą.

Pas mus pasakos atstoja epą. Ir nors jose siužetai nėra sudėtingi, užkoduotos didžiosios vertybės aktualios ir šiandien. Priesaikos laikymasis – viena iš pagrindinių vertybių. Eglė nedvejodama išteka už žalčio, davusi tylos įžadus sesuo jų laikosi, nors žudomi artimieji, net blogiukai neišsižada pažadų ir juos įvykdo geriukams atlikus sudėtingus darbus.

Pasakų pasaulyje, o iš tiesų tuose sąmonės ir sąmonės klostuose, kur glūdi tikroji mūsų savastis, žodžio laikymasis yra šventas dalykas. Juk ant šito stovi visas pasaulis.

PRIESAIKOS ESMĖ

Priesaika – tai pirmiausia įsipareigojimas. Sau, artimui, bendruomenei ir galiausiai Dievui. Net netikintis, duodantis priesaiką nujaučia, kad įsipareigojimas nėra vien šiapusinis. Pirmiausia dėl laukiančios bausmės už jos sulaužymą. Ne veltui dažniausiai prisiekama padėjus ranką ant Biblijos (dabar Konstitucijos). Taip tarsi sutinkama, kad priesaikos nesilaikymo atveju suveiks ne tik valstybinė, bendruomenės numatytoji, bet ir anapusinė bausmė.

Priesaika neįmanoma be bendruomenės, kuri saistoma kokių nors taisyklių. Garbingas žmogus sutinka jas vykdyti ir viešai apie tai

pareiškia. Tiesa, esama ir slaptų priesaikų, tačiau pačiam sau duota priesaika yra veikiau pasižadėjimas, t. y. silpnesnė jos versija. Dar yra pažadai, sutartys, susitarimai ir tiesiog duotas žodis.

Šauliška priesaika arba šauliškas žodis turėtų pasižymėti ypatingu stiprumu, mat, prisiminus Vladą Putvinskį-Pūtvyj ir jo ne kraujo aristokratijos supratimą, duoto žodžio nesilaikymas tapatus garbės praradimui. Ką jau kalbėti apie septintąjį įsakymą iš Vlado Putvinskio-Pūtvio įsakų šauliams, kuriame tiesiai ir aiškiai sakoma: „Tėsėk žodį.“ Ne šiaip sau.

ŽODŽIO SULAUŽYMAS TAPATUS DVASINEI MIRČIAI

Laužomos priesaikos, nesilaikoma žodžio. Tai – mūsų laikotarpio faktas. Kodėl tai vyksta, atsakyti sunku. Gal dėl kreivo auklėjimo, gal dėl savigarbos nykimo, gal apskritai dėl duoto žodžio, pažado vertės devalvacijos. Manding, geriausias pavyzdys čia būtų medikų duodama Hipokrato priesaika. Medikų tampantis asmuo sako tokius žodžius: „Sieksiu paciento gerovės, vengsiu bet kokio nehumaniško žingsnio, paciento klaidinimo ir korupcijos.“ Apsižvalgome ir... matome kiek kitokią realybę.

Visa žmonių bendruomenė laikosi ant garbės žodžio. Net paprastų dalykų atlikimas nebūtų įmanomas be žodžio laikymosi. Ar eini į parduotuvę pažadėjęs nupirkti pieno vaikams, ar prisieki aukoti gyvybę dėl laisvės – principas tas pats. Žmonių santykiai grįsti pažado tesėjimu.

Laužydamas žodį žmogus nutraukia santykius su bendruomene, ardo bendrabūvio pamatą, neigia savo prigimtį. Griūva per amžius statytos bendravimo taisyklės. Skambės keistokai, bet žodį

nuolat laužantis pilietis išduoda viską: artimuosius, bendruomenę ir pagaliau valstybę. Nelieka nieko, tik susireikšminęs dvasinę mirtį nuolat patiriantis individas.

KODĖL BARACKAS OBAMA PRISIEKĖ DU KARTUS?

Mažai kas žino, kad kadencijos pradžioje viešai prisiekiant naujai išrinktam JAV prezidentui Obamai įvyko įdomus incidentas: Aukščiausiojo Teismo vyriausiasis teisėjas Johnas Robertas suklydo, prezidentas taip pat susipainiojo ir vienas priesaikos žodis liko neištartas. Kilo dvejonų, ar tokia priesaika galioja, todėl pirmąjį darbo dieną Ovaliniame kabinete prezidentas prisiekė dar kartą. Dėl viso pikto...

Šis atvejis puikiai įrodo kiekvieno žodžio svarbą. Ir nors viską galima suversti perspaustam amerikiečių oficialiųjų institucijų pedantiškumui, net atmetus teisinius dalykus, aišku viena – žodis turi vertę ir yra be galo svarbus. Svarbesnis už parašą ar antspaudą.

Atsiradusi priešistoriniais laikais priesaika yra neatsiejama nuo žmogiškosios prigimties. Kai dar nebuvo rašto, pasakytas žodis turėjo kitokios svarbos. Buvo tikima, kad, ištarus dievų, protėvių ar absoliučiąjų vertybių vardus, jie pradeda ir padeda realiai veikti. Todėl, nesilaikant žodžio, sulaužius priesaiką, būtent aukštesnės jėgos ir įvykdo bausmę netikėliui. Budelis ar kas kitas tik atstato pasaulio daiktų tvarką.

Bet tai praeitis. Antgamtinės jėgos pasitraukė į būties užkaborius, tačiau šis bei tas liko. Vienas iš tokių dalykų – garbės žodis, priesaika. Iš praamžių ateinantis atributas veikia, įpareigoja ir... baudžia. Šauliška priesaika – ne išimtis. x

8

VANAGINIŲ
KLAUSIMAI

Tekstas **Norbertas Černiauskas**
Nuotrauka **LŠS archyvas**

Adolfo Ramanausko-Vanago kankintojai ir budeliai tikriausiai net baisiausiam košmare negalėjo regėti to, kas galėtų atsitikti Lietuvoje po 60-ties metų. Lietuva jau beveik tris dešimtis metų yra nepriklausoma ir demokratinė valstybė. Lietuva turi savo kariuomenę ir priklauso NATO kariniam blokui. Lietuvos jaunimui raidės CK asocijuojasi ne su komunistų partijos centro komitetu, o su kapitalistinio pasaulio prekės ženklu „Calvin Klein“.

Maža to, mažoji „bandito“ A. Ramanausko dukra jau yra spėjusi dirbti, t. y. laisvuose rinkimuose būti išrinkta į Lietuvos Respublikos Seimą. Be visa to, A. Ramanausko palaikai jau surasti, suėmimo ir kankinimo byla išnarstyta ekspertų, o į iškilmingas partizano laidotuves (velionis buvo pašarvotas vėl veikiančioje Vilniaus arkikatedroje bazilikoje) susirinko tūkstančiai žmonių. Velionio karstą į kapines vežė amerikietiškas karinis visureigis...

Apie pokyčius Lietuvos gyventojų istorinėje sąmonėje galime kalbėti ir be stribiškų košmarų. Prieš ketvirtį amžiaus partizanai buvo įdomūs tik daliai istorikų, vienam kitam kraštotyrininkui bei mažai visuomenės daliai, kuri su partizanų karu ar stalininiu teroru buvo dažniausiai susidūrusi tiesiogiai, tai – žuvusiųjų giminės ir artimieji, politinių kalinių bei tremtinių bendruomenės. Partizanų karo tema buvo pilkaja zona net ir daliai Sąjūdžio aktyvistų. Anot jų, Sąjūdis laisvę iškovoję taikiai ir diplomatiškai, o ne kariaudamas žiaurų karą. Pošovietinei visuomenei partizanų kova dažnai buvo pilku, nemalonių ir kiek beprasmiu pokario reliktu. „Kam gi reikėjo tų mirčių ir susipriešinimo? Kas išlaikė Lietuvą, ar tie, kurie šaudėsi, ar tie, kurie, nepaisydami nieko, kūrė ir dirbo?“ – taip argumentuotų dažnas anų laikų pilietis. Beveik neabejotina, kad Vanago palaikų suradimas ir palaidojimas prieš 25 metus nebūtų toks pilietišškai ryškus.

O šiandien partizanų vaizdiny yra tapęs labai svarbia šiuolaikinio lietuvių istorinės sąmonės dalimi. Partizanų vadai ir jų kova yra įteisinta valstybiniu lygmeniu, partizanams statomi paminklai, kuriami filmai, apie juos galime sužinoti pažintiniuose maršrutuose. Jaunimas domisi šia tema, dainuoja ir perdainuoja partizaniškas dainas. Didelė dalis jų gali išvardyti bent po kelis partizanų vadus, papasakoti apie sunkią jų kovą, daugelis piktinasi išgirdę ne itin korektiškų ar net propagandinių pasisakymų kovotojų atžvilgiu. Pagaliau Lietuvos kariuomenė savo tradiciją itin glaudžiai sieja ne su bet kuo, o su „žaliūkais“ ir „miško broliais“. Žinoma, tvirtinti, kad su partizanų karo vertybėmis yra susitapatinusi didžioji visuomenės dalis – negalėtume, tačiau kritinė masė, kuri yra socialiai judriausia ir kuri formuoja viešąją nuomonę, neabejotinai yra partizanų pusėje. Tai didžiulis sąmoningumo poslinkis Lietuvos visuomenėje.

Šiandienis žvilgsnis į partizanus ir iš 60-ties, ir iš 25-erių metų perspektyvos atrodo itin optimistiškai, tačiau dar verta savęs paklausti, ko nesame apmastę ir įvertinę pastarųjų „vanaginių“ fone, ką dar turėtume nuveikti keliaudami brandesnės visuomenės link?

Atgaudami ir aktualizuodami tam tikrus istorijos vaizdinius turime suvokti, kad jokie praeities įvykiai nėra savaime vertingi ar balti. Jei praeities temos ko nors šiandien nemoko, nesvarsto ir nekelia smalsių ar net kritiškų klausimų – jos ir pasilieka tik sausais istoriniais faktais. Nepaisydami to, sakysite, jog kritinių klausimų ar interpretacijų, kad ir partizanų karo atveju, reikėtų vengti, nes tai gali prisidėti prie ir taip gausaus vandens pylimo ant rusiškos

propagandos malūno? Tikrai ne. Bet koks praeities aktualizavimas neturi tapti stabu ir gynybiniu grioviu dėl galimos Kremliaus dezinformacijos. Propaganda dažniausiai atsiranda nepriklausomai nuo mūsų reakcijų ir interpretacijų, o veikia ji, kai nesama kritinio požiūrio, diskusijų, paprasčiausio apsiskaitymo. Mąstymo apie praeitį pavertimas tik galima antipropagandine akcija yra nemenkas pilietinis pralaimėjimas. Kodėl? Visuomenei svarbių istorijos įvykių interpretacijos turi atsirasti iš tiesos paieškų ir natūralaus smalsumo, o ne iš atsako kuriai nors propagandai. Tad ir partizanų karas kaip visuomenei svarbus reiškinys turėtų skatinti vidines diskusijas dėl pilietinių vertybių, valstybingumo tradicijos ir nesusitaikymo su prievarta, bet ne tapti įrankiu, su kuriuo turėtume kariauti informacines kovas ar dirbtinai kelti lozunginio patriotizmo bangas. Lozunginis patriotizmas dažnai išmoko didžiutis atsirinktais istorijos faktais, tačiau jų niekaip nesieja su šiandiena, nebent kiekvienam „svarbiam“ praeities įvykiui pritempia didelių mąstymo pastangų nereikalaujančią aksiomą – „jei to / jų nebūtų buvę – nebūtų ir mūsų“. Tai dažniausiai būna iškalta, bet ne apgalvota istorija, ne suvokta, o paviršutiniškai atkartota.

Propaganda
dažniausiai atsiranda
nepriklausomai nuo
mūsų reakcijų ir
interpretacijų, o veikia
ji, kai nesama kritinio
požiūrio, diskusijų,
paprasčiausio
apsiskaitymo.

Dar turėtume nepamiršti, kad kiekviena karta istoriją permąsto kiek kitaip. Šioje vietoje prisiminkime savo prosenelių požiūrį į 1863–1864 m. sukilimą, kuris jiems dažnu atveju asocijavosi ne su kova dėl išsivadavimo iš imperinės Rusijos, o su lenkų ponų primestu reikalu, pareikalavusiu bereikalingo kraujo praliejimo. Skirtingų kartų požiūrių galime matyti ir per partizanų karo prizmę. Kas buvo partizanai 1990-aisiais tiems, kurie jais domėjosi?

Partizanai buvo neabejotinais didvyriais ir neklystančiais patriotais, pasiaukojimo ir kančios simboliais, liūdnos ir skausmingos istorijos herojais. 2018-ųjų kartai partizanai yra tapę kovos už valstybės ir žmogaus laisvę bei demokratiją simboliu. Kovotojai jiems žmogiški ir klystantys, tačiau vertybiškai tvirtai apsisprendę. Šiandien – tai daugiau pergalės, o ne kančios tema. Panašių permainų galime užčiuopti vertindami ir Sausio 13-ąją: vis dažniau nuskamba nuomonė, kad tai daugiau pergalės, o ne gedulo diena.

Šiuose kiek paryškintuose kartų (ir ne tik) skirtumuose nėra nieko blogo, ir vieni, ir kiti reaguoja autentiškai. Tačiau šiandien kiek neįjauki girdėti, kaip įprasti kartų skirtumai gali virsti ideologizuotu apsišūkavimu, kai viena pusė pasijaučia išmanesnė už kitą (ir atvirkščiai). Tokio nesusikalbėjimo pavyzdžiui galėtume priskirti ir konfliktą dėl Lukiškių aikštės memorialo. Juk aiškiai matyti, kad ta pačia tema kalbantys asmenys nesusikalba dėl skirtingos laisvės kovų interpretacijos. Daliai visuomenės dar neatrodo priimtina, kad gali būti kitokių požiūrių į tą patį istorinį reiškinį. Bet blogiausia, kad į panašius ginčus yra įtraukiamas ir priešiškos propagandos motyvas, nesuvokiant, jog joks sovietinis ar prokremliškas naratyvas apie „banditus-žydšaudžius“ nėra nei interpretacija, nei nuomonė, o tiesiog kliesdėsiai. Kad dalis visuomenės neatskiria propagandos nuo natūralių ir sveikintinų reiškinio interpretacijų ir yra didžioji šiandienos partizanų karo atminties problema. Tai rodo ir konkretūs pavyzdžiai, kai akivaizdus Rūtos Vanagaitės melas apie A. Ramanauską-Vanagą yra prilyginamas Tomo Venclovos klausimams apie Joną Noreiką – Generolą Vėtrą arba abejotinos vertės nacių medžiotojo Efraimo Zuroffo pamokslai, dedami į vieną lentyną kartu su, pavyzdžiui, istoriko Zigmo Vitkaus klausimais dėl paminklo partizanui Juozui Krikštaponiui likimo.

Vanaginės – tai didžiausia atminties pergalė XX a. Lietuvos valstybės istorijoje. Verta ją stiprinti diskusijomis, interpretacijomis ir pilietinėmis pozicijomis, bet ne (anti)propagandine retorika bei juoda ir balta rūšiavimo metodika. x

PRATYBOS „JUODASIS VANAGAS“,

ARBA APIE TAI, KAIP VANAGAMS AUGINAMI SPARNAI

Tekstas **Valdas Kilpys**
Nuotraukos **Valdas Kilpys**

Simboliška, kad tada, kai visa Lietuva iškilmingai atsiveikino su savo didvyriu, pakaunės miškuose vyko LŠS kovinių būrių šaulių pratybos „Juodasis Vanagas“. Pasak pratybų vadovo, G2 / G3 skyriaus vedėjo ats. kpt. Vyto Šareikos, pagrindinis pratybų tikslas buvo kovinių šaulių įgūdžių ir žinių suvienodinimas, mat kartais intensyviai tobulindami savo įgūdžius atskirų rinktinių šauliai pamiršta apie sąveikos būtinybę.

„Džiugu, kad koviniai šauliai teigiamai įvertino pratybas, – pasakojo ats. kpt. V. Šareika, – visus šaulius iš penkių rinktinių suskirstėme į keturis skyrius ir rotacijos principu buvo mokomasi taktikos, taktinės medicinos, inžinerijos subtilybių, taip pat nemažai dėmesio skirta saugiam ryšiui užtikrinti ir dronams konflikto sąlygomis panaudoti.“ Jo teigimu, organizuojant tokias pratybas labai svarbu, kad pasiteisintų ir pats mokymo procesas, kad viskas vyktų sklandžiai, nes dauguma kovinių šaulių čia aukoja savo asmeninį laiką.

Antrąją dieną koviniai šauliai praktiškai tikrino įgytas žinias: buvo vykdomi koviniai šaudymai, rengiami įvairūs taktinių situacijų scenarijai. Planuojama, kad tokio pobūdžio treniruotės bus rengiamos dažniau, vyks vertinamosios pratybos.

TAKTIKA, TAKTIKA IR DAR KARTĄ TAKTIKA
Pratybose dalyvavęs LŠS vadas plk. lt. Gintaras Koryzna akcentavo būtinybę mokytis iš Ukrainos įvykių. „Viskas, ko mokosi koviniai šauliai, yra labai reikalinga. Dronai, elgesys patekus į užminuotą teritoriją, medicinos žinios, transporto ir asmenų patikra – tai pamokos, kurias privalome išmokti“, – tvirtino vadas. Bene daugiausia aišmanų girdėjosi taktinės medicinos mokymo vietoje. Psichologinio spaudimo atveju paprastas ir greitas turniketo už[si]dėjimas gali tapti neįveikiama užduotimi. Čia viskas svarbu – nuo kūno padėties iki uniformos kišenių vietos. Instruktoriai Žilvinas Neliubšys ir Giedrius Meškauskas su užsidegimu sumodeliuodavo vis naujas emocijomis persunktas situacijas, kurių sprendimui reikėjo gero psichologinio pasirengimo.

Patrulio vykdymo mokymai vyko kur kas tyliau. Vyr. srž. Donatas Vasiliauskas akcentavo būtinybę veikti išvien, jausti kito petį. Šiuo atveju koviniai šauliai turi tapti vienu organizmu, kur kiekvienas narys turi savo funkciją, tačiau tuo pat metu gali pakeisti vienas kitą.

Daugiausia įtampos pareikalavo inžinerinis parengimas. Apsiginklavę lengvomis plastikinėmis lazdelėmis šauliai pėda už pėdos mojavą jomis ore tikrindami

galimų atotampų buvimo vietas. Menkiausias užkliudymas gali kainuoti gyvybę. Instruktorius demonstravo įvairias atotampų galimybes susidūrus su priešo „dovanomis“ nakties, dienos ir kitomis specifinėmis sąlygomis. Be nuostolių neapsieita. Šių eilučių autorius taip pat tapo profesionalaus instruktoriaus spąstų auka. Ačiūdie, ne iš tikrųjų.

„STOK, ŠAUSIU“
Tai turbūt pirmieji žodžiai, kurie ateina į galvą bandant įsivaizduoti priešiško asmens sulaikymą. Instruktorius Lukas Vaičiulis praktiškai parodė, kad asmens patikra nėra toks paprastas dalykas. Atstumai iki sulaikytojo, net jo nešamų daiktų tikrinimas reikalauja maksimalios koncentracijos. Kur padėti nešulį, kas jį tikrina, kaip jis turi būti atidarytas, parodytas – viskas svarbu. Ką jau kalbėti apie transporto priemonių patikrą, kur galimybių paslėpti sprogmenį dar daugiau.

Kai esi apspistas žiūrinčių bendražygių, įtampa dar labiau padidėja, todėl nenuostabu, kad klaidų neišvengta: šauliai patys bandė tikrinti nešulius, dažnai nesilaikė deramų atstumų, todėl realios grėsmės akivaizdoje baigtis būtų buvusi neaiški. Kadangi būtent koviniams šauliams gali tekti atsakomybė už blokuojančiųjų postų darbą, visi vieningai

sutarė, kad šios srities žinios tikrai turi būti tobulinamos ir ateityje.

Šaudymo tema pramaišiu su išmokyti pamokų kartojimu buvo tęsiama ir kitą dieną. Šauliai atliko šaudymo pratimus iš pistoleto „Glock17“ ir automatinio šautuvo HK416. Pasak instruktorių, žinios šioje srityje taip pat dar laukia suvienodinimo, tačiau svarbiausia, kad kovinių šaulių centralizuoto mokymo procesai pajudėjo ir, jei reikės, rasis šimtai „Vanagų“, kurie žinos, ką reikia daryti pavojaus akivaizdoje. ×

1. Tūkstančio žvaigždučių viešbutis.
2. Matymo laukas – 360 laipsnių.
3. Ukrainiečių gamybos SICH turniketas – stabdomas „kraujavimas“.
4. Kur tas pulsas?
5. Karo lauko „ligoninė“.

1. JAV karinių oro pajėgų
bepilotis orlaivis „MQ-9A Reaper“

DRONAI ŠIUOLAIKINIAME KONFLIKTE: EFEKTYVUMO VERTINIMAS

10

Tekstas **Daumantas Gruodis**
Nuotraukos **LŠS archyvas**

Karinės įrangos ir priemonių evoliucija vyksta vis greičiau, todėl turime prisitaikyti patys ir pritaikyti savo mąstymą, drąsos ir jėgos supratimą, įstatymus ir karinę taktiką, kad efektyviai galėtume išnaudoti savo įrangą ir jos galimybes. 2011 m. rugsėjo 11-osios įvykiai buvo lyg smūgis į JAV Gravitacijos centrą. Nuo tada ginkluoti (ir ne tik) nuotoliniu būdu valdomi orlaiviai, dar vadinami dronais, naudojami vis dažniau ir dažniau kovojant su terorizmu visame pasaulyje.

Pavyzdžiui, dronų smūgiai Pakistane nuo 2004 iki 2010 m. (intensyviausi kovoje su Al-Qaeda metais) išsaugo nuo 1 iki 128, Somalyje – nuo 2007 iki 2017 m. – nuo 3 iki 19. Per pastaruosius trejus metus pinigai, skirti kariniams dronams kurti ir vystyti, pasaulyje išaugo nuo 1,886 mlrd. iki 2,572 mlrd. JAV dolerių ir prognozuojama, kad 2020 m. šis skaičius pasieks 3,9 mlrd. kūrimei ir 7,261 mlrd. tokių priemonių įsigijimui. Akivaizdu, kad labai didelę reikšmę ateityje turės ne tik kariniai, bet ir civiliniai dronai, kurių rinka šiuo metu tiesiog sprogs. Prognozuojama, kad 2020 m. vien JAV bus 7 mln. komercinių dronų. Konfliktas Rytų Ukrainoje nėra išimtis. Abi konfliktuojančios pusės be perstojo naudoja įvairiausius dronus. Pagrindinė jų užduotis yra surasti ir identifikuoti taikinius artilerijai, tačiau jie gali būti naudojami ir taikiniams naikinti. Tam tikslui naudojami nebūtinai kariniai, bet ir civiliniai perdirbti dronai, kurie gali nešti tam tikrą skaičių sprogmenų ir numesti juos arba tiesiog būti dronais savižudžiais, kaip jie buvo panaudoti Sirijoje. Ukrainos ginkluotosios pajėgos pabrėžia modernių dronų reikšmę šiuolaikiniame konflikte, be kurių, jų teigimu, nevyksta jokia ataka. Taigi ši tema nėra pamiršta ir tarp akademikų. Jų dažniausia diskutuojama tema yra kinetinį efektą galintys kurti dronai, dėl to keliamas jų etinis ir teisinis

klausimas. Šiame straipsnyje bus pateiktas dronų efektyvumo vertinimas pagal tris kriterijus – teisinį, finansinį ir civilinių / atsitiktinių aukų skaičių.

TEISIŠKUMAS

Akademiniuose straipsniuose dažniausiai klausiama, ar dronų atakos yra teisiškai pagrįstos, ar ne. Iš to kyla kitas klausimas, kuris atsako į pirmąjį, – jei tai nėra teisėta, kodėl vis dar tai vyksta?

Pagrindinis Jungtinių oro operacijų, standartizuotų NATO dokumentu AJP-3.3, principas yra teisėtumas. Jis apima teisės, moralės, politinius, diplomatinis ir etinius principus, kurie pagrindžia operaciją. Dokumentuose visi šie reikalavimai atrodo aiškūs, kol nereikia jų įgyvendinti praktiškai. Pirmą, ataką iš oro turi atitikti JT chartiją ir 51 jos straipsnį: „Niekas šioje chartijoje negali panaikinti teisės į asmeninę arba kolektyvinę savigyną, jeigu vykdoma ginkluota ataka prieš JT narę, kol Saugumo Taryba nesiima veiksmų, užtikrinančių tarptautinę taiką ir saugumą.“

Per daug nesigilinant į šį straipsnį, verta pabrėžti, kad viskas remiasi į „prigimtine teisę į savigyną“ ginkluoto užpuolimo atveju. Tarptautinė teisė palieka daug laisvės interpretuoti teiginį „prigimtine teisė į savigyną“.

Antra, atvejais, kai vyksta „ginkluotas konfliktas“, Tarptautinė humanitarinė teisė (THT) reikalauja, kad būtų išlaikyti karinės būtinybės, proporcingumo ir humaniškumo principai naudojant karinę jėgą. Pirmas iššūkis, kylantis įgyvendinant THT dronų atakų metu, yra labai svarus taikinio įvertinimas, ypač tais atvejais, kai sunku rasti ribą tarp kovotojų teroristų ir civilių gyventojų. Daugeliu atvejų, prieš vykdant atakas iš oro, labai daug žvalgybinių duomenų yra surenkama „ant žemės“, karinės ir nekarinės žvalgybos, dažniausiai dirbančios „po priedanga“. Karinėje terminologijoje vartojamas terminas *positive identification* – PID. Tik tada, kai pranešamas PID, galima imtis kitų veiksmų (sprendimo priėmimo naudoti kinetinius veiksmus). Sudėtingiau yra identifikuoti kaip taikinius civilius asmenis, kurie nuolatos nevykdo kovinių veiksmų. Šis faktorius labai gerai išnaudojamas teroristinių grupuočių, kurie puikiai išmano THT teisę ir ją naudoja prieš sąjungininkų pajėgas. Dauguma dronų taikinių nedėvi uniformų ir kombatantais būna tik dalį laiko. Vieną dieną jie kovotojai, kitą jau – taikūs civiliai gyventojai. Taigi, remiantis THT, jie nėra kombatantai, bet jeigu yra įrodoma, kad dalyvavo koviniuose veiksmuose, jie taip pat nebėra civiliai. Čia yra dviprasmybė, kurios THT neapibrėžia ir kuri nėra pritaikyta prie šiuolaikinių konfliktų.

Trečia, kas vyksta, jei yra manoma, kad nevyksta ginkluotas konfliktas? Tokiu atveju taikomos Tarptautinės žmogaus teisės (TŽT). Kalbant lakoniškai, valstybės veikia kaip policija. Tokiu atveju, kai taikomos TŽT, kinetiniai dronų veiksmai gali būti taikomi tik tada, kai nebėra kitų priemonių žmonėms, kuriems gresia pavojus gyvybei, apsaugoti. Tokiu atveju turi būti įgyvendinti du kriterijai – būtinybės (nėra kitų ne karinių priemonių) ir proporcingumo (poreikis apsaugoti gyvybę). Čia pats sudėtingiausias atvejis, kuriuo būtų galima pagrįsti atakas. Galiausiai, atrodo, kad gana sudėtinga pagrįsti kinetinius veiksmus draugiškoje šalyje, bet yra palikta labai daug laisvės interpretavimui ir realių praktinių pavyzdžių, kuriuos naudoja JAV. Dvišalis susitarimas gali būti vienas iš sprendimo būdų tais atvejais, kai pati šalis nesugeba užtikrinti tinkamos kovos su terorizmu savo šalyje. JAV rado gana paprastą sprendimą, jie deklaravo, kad yra ginkluotame konflikte su Al-Qaeda, Talibanu ir kitais jų sekėjais, kurie deklaravo karą prieš Vakarų kultūrą. Taigi jie jau išpildo sąlygą, kad yra ginkluotame konflikte.

Apibendrinant, yra 4 pagrindiniai teisėtumo kriterijai:

- JT chartijos 51 straipsnis;
- jei vyksta ginkluotas konfliktas, THT karinio reikalingumo, proporcingumo, išskirtinumo ir humaniško principų laikymasis;
- jei ginkluotas konfliktas nevyksta, taikomos TŽT. Būtinumas (nėra ne mirtinų priemonių) ir proporcingumas (būtinybė apsaugoti gyvybę);
- vietinės valdžios skatinimas ir bendradarbiavimas su ja.

ŽMOGIŠKIEJI IR FINANSINIAI RESURSAI.

Kiekvienam seniai žinoma, kad karas arba bet koks karinis konfliktas reikalauja labai didelių resursų, tiek piniginių, tiek žmogiškųjų, ir visa tai gulasi ant mokesčių mokėtojų pečių. Be abejo, visuomenė nepalaiko finansavimo didinimo karinėms reikmėms. Nuo 2009 m. JAV reguliariai naudoja dronus žvalgybiniais tikslais tokiose vietose kaip Pakistanas, Afganistanas ir Jemenas. Palyginti su kitomis priemonėmis, dronų sugebėjimas išbūti ore labai ilgai virš taikinių ir teikti detalią informaciją apie žmonių ir technikos judėjimą suteikia daug pranašumų. Priešingai negu pilotuojamų žvalgybinių orlaivių skrydžių, dronų skrydžio laiko neribojo žmogiškasis / piloto resursas. Pavyzdžiui, MQ-9 [Reaper] dronas ore gali išbūti iki 14 valandų visiškai pakrautas ginkluotės ir sensorių. RQ-1A/MQ-1 [Predator] gali išbūti ore iki 40 valandų ir vykdyti žvalgybą iki 640 km nuo pakilimo bazės. Palyginti su Šaltojo karo metu naudotais žvalgybiniais orlaiviais, dronai gali skraidyti vienoje vietoje ir siųsti

duomenis į žemę tiesiogiai. Šiuo aspektu jie veikia kaip labai gabūs, žemai skrendantys, modernūs palydovai.

Dronų gebėjimas skristi labai toli ir ilgai sudaro buvimo visur ir visada pojūtį. Tokios priemonės sudaro sąlygas NATO kelti grėsmę arba užkardyti ją vienu metu gerokai didesnėje teritorijoje negu antžeminiai pajėgumai. Priešingai negu sausumos pajėgos, oro pajėgumai nėra prikaustyti vienoje vietoje ir jų mažas pėdsakas suteikia galimybių veikti politiškai neapibrėžtomis sąlygomis.

Vienas iš pagrindinių dronų naudojimo privalumų yra išlaidų ir kainos efektyvumas. Kaip, pavyzdžiui, MQ-9 [Reaper] dažniausiai naudojamas dronas JAV operacijose kainuoja apie 16,1 mln. JAV dolerių, kai F35 [Lightning] naikintuvo kaina apie 120 mln. JAV dolerių. Taigi tai daugiau nei 7 kartus daugiau negu MQ-9. JAV Gynybos ministerijos skiriami ~5 mlrd. JAV dolerių dronų programai 2017 m. sudaro vos 1 proc. ministerijos biudžeto. Žinoma, negalime tiesiogiai lyginti šių dviejų orlaivių kovinio efektyvumo ir galimybių, nes jų paskirtis visiškai skirtinga, bet preciziškai tiksliam taikinių naikinimui, kur reikalingas ilgas skrydžio laikas ir nuotolis, MQ-9 gali būti naudojamas daug efektyviau. Ir tai yra visiškai paprastas skaičiavimas, neskaičiuojant priežiūros, personalo rengimo, išlaikymo ir t. t.

Vienas didžiausių ir pagrindinių kriterijų yra žmogiškųjų resursų tausojimas. Dažniausiai užtrunka dvejus metus, kol parengiamas oro pajėgų pilotas, gebantis vykdyti užduotis operaciniame rajone, bet reikia tik 9 mėnesių parengti kovinių dronų pilotą, taigi tai 2,6 karto trumpiau ir kur kas pigiau. Ir, be abejo, nereikia pamiršti, kad piloto klaidos skrydžio metu yra viso labo tik prarastas dronas, bet ne piloto gyvybė. JAV dronai paleidžiami iš draugiškų šalių ir palydovais valdomi iš žemyninės JAV dalies. Tai vėlgi susiveda į resursų taupymą ir nerizikavimą karių gyvybe dislokuojant juos karštuose pasaulio taškuose, kur jie galėtų susidurti su tiesioginės ugnies, minų, savadarbių improvizuotų užtaisų, savižudžių ir kitomis grėsmėmis.

Naikintuvų skrydžių laikas yra tiesiogiai priklausomas nuo galimybės pasipildyti kuro ore, kas tokias operacijas išbrangina dar labiau. Tokiu atveju, kai reikalingas nuolatinis „dengimas“ iš viršaus, kai reikalingas slaptumas, tokioms operacijoms dronai – geriausias pasirinkimas. Dar vienas didelis plusas naudojant dronus yra jų galimybė atlikti daug užduočių vienu metu su tuo pačiu orlaiviu. Nors pagrindinė dronų užduotis – rinkti žvalgybinę informaciją, tuo pačiu metu jis gali vykdyti kinetinius veiksmus, signalų žvalgybą, remti

paieškos ir gelbėjimo operacijas, veikti kaip radijo ryšio retransliatoriai, taigi tai yra didelis tiek finansinių, tiek žmogiškųjų resursų taupymas.

Kaip jau minėta anksčiau, pagrindinė dronų užduotis yra rinkti visokeriopą žvalgybinę informaciją ir šiuo metu tai traktuojama kaip kritinė priemonė karinėms operacijoms. Sėkmingas dronų indėlis į jungtinį žvalgybinį ciklą sumažina abejones sprendimo priėmimo procese ir padidina gebėjimą gauti ir išlaikyti informacijos viršenybę. Tai suteikia daug lankstumo, sustiprina efektyvumą, sutrumpina reagavimo laiką ir padidina pajėgų saugumą.

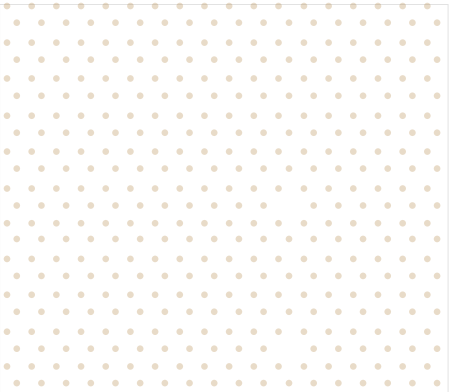
Apibendrinant tai, kas buvo aprašyta, dronai pasirinkimų sąrašė užima pirmą vietą vertinant kainos ir žmogiškųjų resursų efektyvumą:

- mažesnė kaina;
- trumpesnis ir pigesnis personalo mokymas;
- nėra rizikos pilotams, kad jie bus numušti priešo oro gynybos;
- daugiafunkčiai;
- ilgas ir santykinai pigus skrydžio laikas;
- mažesnis pajėgų kiekis priešiškoje teritorijoje.

CIVILINĖS AUKOS

Prezidentas Barackas Obama pripažino, kad civilinės aukos dronų smūgių metu yra neišvengiamos (taip pat kaip ir kitų atakų iš oro metu), bet taip pat pareiškė, kad pranešimai apie didelį civilinių aukų skaičių yra išpūsti. Žiūrėdama iš etikos pozicijų, B. Obamos administracija teigia, kad dronų atakos yra humaniškos, nes civilių aukų skaičius yra santykinai mažas. Manau, būtų galima su tuo sutikti.

JAV administracija pritaikė paprastą proporcingumo skaičiavimo metodą, daugiausia dėmesio skirdami žuvusių žmonių skaičiui per dronų atakas. JAV atkakliai tvirtina, kad dronų atakos nepažeidžia proporcingumo principo, nes žuvusiųjų skaičius per dronų atakas yra santykinai mažas ir toks santykis yra priimtinas. Ne paskutinėje vietoje turėtų būti ir faktas, kad užkertant kelią katastrofiškoms teroristinėms atakoms civilinės aukos yra neišvengiamos, bet iki šiol nėra žinoma, kiek iš tų aukų tikrai buvo civiliai, o kiek iš jų tiesiogiai arba netiesiogiai buvo susiję su terorizmu. Santykis su „taikiniu“ gali būti labiau ideologinis arba politinis ryšys su terorizmu negu tiesioginė materialinė parama. 1 lentelėje pateikiamas apibendrintas civilių aukų skaičius per pastaruosius trejus metus atakų iš oro metu [„The Bureau of Investigative Journalism“].

1. Orlaivis MQ-9 Afganistane, 2007

CIVILINĖS AUKOS PER PRAĖJUSIUS TREJUS METUS.

	nukauta per 2015	civilinės aukos	nukauta per 2016	civilinės aukos	nukauta per 2017	civilinės aukos	IŠ VISO NUKAUTA	civilinių aukų	civilinės aukos
AFGANISTANAS	1 434	60	1 061	64	1 143	3	4 178	127	3%
PAKISTANAS	85	2	12	1	22	0	119	3	2,5%
JEMENAS	103	1	0	0	158	3	470	4	0,85%

CIVILIŲ AUKŲ SKAIČIUS PROCENTAIS NUO VISŲ AUKŲ PER PASTARUOSIUS TREJUS METUS.

	atakos per 2015	civilinės aukos	atakos per 2016	civilinės aukos	atakos per 2017	civilinės aukos	IŠ VISO ATAKŲ	civilinių aukų	civilių aukų vienos atakos metu
AFGANISTANAS	236	60	1 071	64	2 570	3	3 877	127	0,03%
PAKISTANAS	13	2	3	1	5	0	21	3	0,14%
JEMENAS	21	1	37	0	116	3	174	4	0,02%

Iš lentelės matome, kad civilių aukų procentas yra palyginti mažas. Anksčiau vykusiuose konfliktuose, kur nebuvo naudojami dronai ir tikslaus nutaikymo amunicija, civilių aukų skaičius vidutiniškai siekdavo apie 50 proc.

B. Obamos administracijos civilių aukų skaičiavimas galbūt nėra pats geriausias, bet turėtume sutikti, kad atakų iš dronų metu proporcingumo principas išlaikomas kur kas labiau, palyginti su kita ginkluote, naudojama ginkluotuose konfliktuose.

Žvelgiant iš etinės perspektyvos, dėl savo plačių galimybių dronai gali būti svarbūs humanitarinių krizių suvaldymo dalyviai. Jie gali būti naudojami regionams stebėti (pavyzdžiui, Sirijos civilinis karas), kur Žmogaus teisių stebėtojams yra nesaugu būti arba jų iš viso neįsileidžia.

Ilgą nuotolio dronų naudojimas išaugo per pastarąjį dešimtmetį tiek oro atakų skaičiumi, tiek teroristinių grupuočių, į kurias taikomasi, skaičiumi.

DRONŲ ATAKOS IŠ ORO PER PASTARUOSIUS DVEJUS METUS.

Kaip matote lentelėje, tiriamosios žurnalistikos biuras suskaičiavo dronų atakas iš oro. Aiškiai matyti, kad dėl dronų atakų efektyvumo jų skaičius vis didėja. Stebėdamos šią tendenciją vis daugiau šalių vis dažniau naudoja dronus, kas menkina JAV kaip dominuojančios valstybės šioje srityje pozicijas pasaulyje. Kyla abejonių ir nerimo, ar kitos nedraugiškos šalys nepradės naudoti dronų slapta ir, nepaisydamos teisinių reguliavimų, prieš asmenis, kurie nėra aiškiai išreikšti kaip kombatantai konfliktuose, taip sukeldami grėsmę šalių suverenitetui ir teisei viršenybei. Tikrasis psichologinis efektas, kurį

	atakos iš oro 2016	atakos iš oro 2017
AFGANISTANAS	1 071	2 570
PAKISTANAS	3	5
JEMENAS	37	116

sukuria dronų antskrydžiai, gali skirtis nuo vietovės ir socialinės žmonių klasės toje vietovėje. Žmonės, gyvenantys vietovėse, kur vietinė valdžia labai silpna arba ji iš viso neegzistuoja, dronų operacijas gali jausti labiausiai. Netgi turint omenyje šį faktą, tai gali sukelti tiek teigiamą, tiek neigiamą efektą. Šis klausimas galėtų būti diskutuotinas, kad žmonėms, gyvenantiems nuolatinių antskrydžių zonoje, tai gali tapti kaip konstanta ar priminimas, jog jie nuolatos yra stebimi svetimos valstybės ir gali būti nužudyti, kita vertus, jie gali jausti, kad, nors jų vietinė valdžia nesirūpina jų saugumu (dažniausiai ir nenori to daryti), yra kažkas, kam tai tikrai rūpi.

Žiūrėdama iš etikos pozicijų, B. Obamos administracija teigia, kad dronų atakos yra humaniškos, nes civilių aukų skaičius yra santykinai mažas.

APIBENDRINIMAS

Ar etiška ir legalu slėpti ginklus ir amuniciją humanitariniuose konvojuose? Arba ar etiška vykdyti sprogdinimus ir kitus išpuolius mokyklose arba mečetėse? Jeigu tai yra etiška nekombatantams, kodėl priešingos taisyklės taikomos Aljansui? Dar labai daug tokių ir panašių klausimų gali būti keliama. Vakarų visuomenė labai trokšta „žaidimo pagal taisykles“ kariniuose konfliktuose kaip sporte. Bet realybė yra tokia, kad kariniuose veiksmuose neįmanomas „žaidimas pagal taisykles“, kai viena žaidimo pusė iš viso nesilaiko jokių taisyklių. Karinė vadovybė ir politikai turėtų daugiau dėmesio skirti tikslaus nutaikymo ginkluotei, gausesnės strateginės komunikacijos priemonėms ir efektyviausiems ginklams hibridiniuose konfliktuose – dronams. Jei tik yra politinė valia, tokios operacijos gali būti teisiškai pagrįstos, rentabilios, ateityje taptų vis pigesnės vystantis technologijoms ir kartu būtų sumažinama bereikalingų aukų iki minimumo. Dauguma karinių konfliktų buvo laimėta vadų, kurie suvokė, kad praeitis nebesikartos.

Šį straipsnį norėčiau pabaigti Michaelo Walzerio žodžiais: „[...] įsivaizduokite pasaulį, kuriame netrukus gyvensime, kur visi turės dronus.“ Tiesą sakant, mes jau dabar gyvename tokiaame pasaulyje.x

1. Bepiločių orlaivių operatoriai Jungtinėje bazėje Balade, Irake, 2005

SVARBIAUSIAS TIKSLAS – SUAKTYVINTI VISUOMENĘ

Tekstas Dovilė Rusteikienė

Šiųmetėje Lietuvos šaulių sąjungos konferencijoje klausama: „Visuotinė gynyba – ar vis dar aktualu?“ Apie konferencijos prasmę, tai, kuo šiemet šis renginys bus kitoks ir kodėl verta jame dalyvauti, kalbamės su Lietuvos šaulių sąjungos vadu plk. ltn. Gintaru Koryzna.

Pagrindiniai tikslai, kurių siekia LŠS, rengdama konferencijas nacionalinio saugumo, visuotinės gynybos temomis? Pastaruoju metu visoje Europoje ir NATO didėjantis finansavimas kariniams pajėgumams įnešė savotiško visuomenės abejingumo į šalies gynybos požiūrį. Visuomenė didėjančių finansavimą gynybiniais pajėgumams dažniausiai supranta tik per karinę ar ginkluotųjų pajėgų prizmę. Įsigali tam tikras požiūris „MES skiriame pinigų ir lėšas, JŪS, kariuomenė, privalote mus ginti ir saugoti“. Jis yra labai pavojingas, nes tarp Visuomenės ir Ginkluotųjų pajėgų atsiranda MES ir JŪS samprata.

Visuotinė gynyba, kuri apima labai platų spektrą veiksmų, šalies strateginių apsisprendimų ir teisinių aspektų, suteikia galimybę suvokti šiuolaikinių grėsmių pobūdį. Su suvokimu ateina samprata, kaip galima pasiruošti šiems iššūkiams ir kaip kovoti su iškilusiomis grėsmėmis. Tai ir yra Visuotinės gynybos pagrindas.

Taigi ir šios konferencijos tikslas – suaktyvinti Lietuvos visuomenę ir informuoti apie galimybes prisijungti prie šalies saugumo stiprinimo bei pristatyti kitų šalių patirtį Visuotinės gynybos klausimais.

Kuo ši konferencija skirsis nuo prieš tai buvusių? Šių metų konferencija išsiskiria praktiškumu. Konferencijos metu bus pateikiami praktiniai patarimai bei kitų šalių praktinės patirtys, kaip organizuoti bei vykdyti visuotinę gynybą.

1. LŠS vadas plk.ltn. Gintaras Koryzna

LŠS organizuojama konferencija –būdas visuomenei priminti apie tarptautinio ir nacionalinio saugumo aspektus bei tendencijas, o konferencijos metu pristatyti praktiniai patarimai ir patirtys padės visuomenei suprasti, kuo eilinis pilietis gali prisidėti prie savo šeimos ir mūsų visų saugumo užtikrinimo.

Jei prieš tai buvusiose konferencijose diskutuodavome apie įvairaus pobūdžio galimybes visuomenei ar eiliniam piliečiui prisijungti prie Nacionalinio saugumo stiprinimo, atėjo laikas pakalbėti apie praktinius pavyzdžius. Jie padės geriau įsivaizduoti visuotinės gynybos galimybes bei iššūkius ar problemas.

Kokia konferencijos reikšmė yra šauliams? Visuomenei?
Konferencija skirta plačiam visuomenės ratui, o šauliams aktuali dėl tiesioginių šaulių pareigų vykdymo. Visuomenė galės susipažinti, kokios yra geopolitinės grėsmės ir iššūkiai šiuo metu, bei sužinoti, kokiomis „saugumo nuotaikomis“ gyvena mūsų regionas – nuo Skandinavijos, Baltijos šalių iki Ukrainos. Konferencijos metu kvestiniai svečiai pristatys savo šalių požiūrį į visuotinę gynybą. Atkreiptinas dėmesys, kad Skandinavijos šalys šioje srityje yra ypač pažengusios į priekį, todėl jų patarimai bei patirtys yra labai svarbios mūsų šaliai.

Kalbant apie šaulius, visuotinė gynyba tiesiogiai siejama su šaulių funkcijomis bei Šaulių sąjungos narių pasirengimu. LŠS įstatyme numatytos užduotys, kuriose numatyta rengti šaulius ginkluotai valstybės gynybai ir pilietiniam pasipriešinimui. Taigi tai apima visuotinę gynybą, kad šalies piliečiai ne tik žinotų, bet ir turėtų būti pasirengę vykdyti ne tik ginkluotą, bet ir neginkluotą pasipriešinimą. Šauliai, kurie

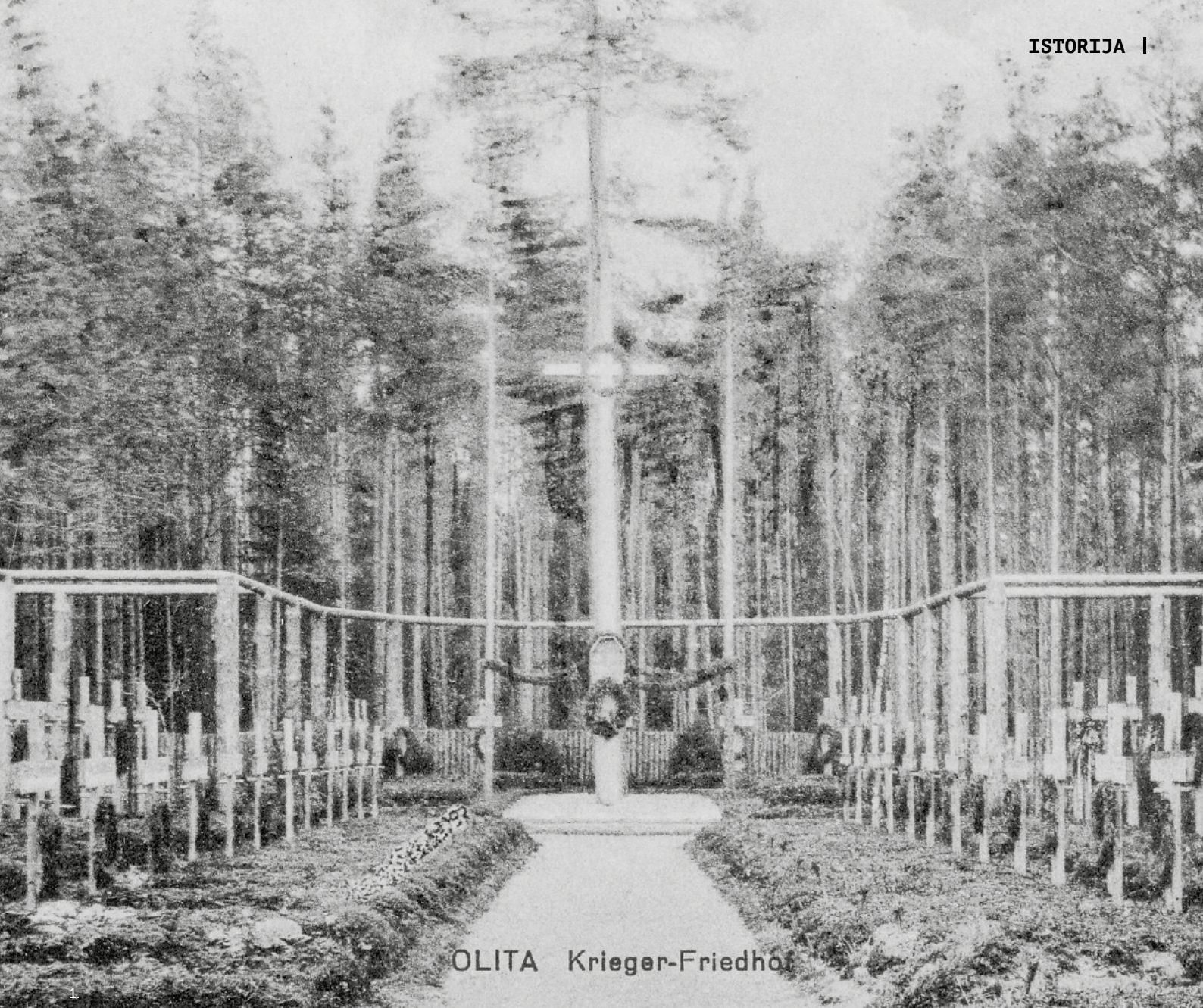
ir yra ta tarpinė grandis tarp visuomenės ir kariuomenės, turėtų imtis iniciatyvos organizuojant neginkluotą pasipriešinimą, kai kariuomenės prerogatyva yra ginkluota kova.

Atsižvelgiant į šių metų konferencijos pavadinimą „Visuotinė gynyba – ar vis dar aktualu?“ – tai ar aktualu? Ar vis dar reikia apie tai kalbėti? Kodėl?
Aktualu. 2014 m. įvykiai Ukrainoje parodė, kad visuomenė turėtų žinoti apie galimus iššūkius ir grėsmes, kaip būtų galima atsispirti ir tinkamai reaguoti į galimus priešiškus veiksmus ir agresiją. Žmonėms yra būdinga pasinerti į vidines problemas, rutiną, todėl šalies saugumas ar regioniniai iššūkiai nuolina į antrą planą. LŠS organizuojama konferencija –būdas visuomenei priminti apie tarptautinio ir nacionalinio saugumo aspektus bei tendencijas, o konferencijos metu pristatyti praktiniai patarimai ir patirtys padės visuomenei suprasti, kuo eilinis pilietis gali prisidėti prie savo šeimos ir mūsų visų saugumo užtikrinimo.

Taip pat labai svarbu suvokti, kad karinės gynybos priemonės yra tik dalis priemonių, kuriomis užtikrinamas šalies saugumas. Jei kiekvienas pilietis bus pasiryžęs prisidėti prie šalies saugumo užtikrinimo ir žinos, gebės praktiškai tai įgyvendinti – bus aiškus signalas kiekvienam priešiška nusiteikusiam agresoriui.

Kokie būtų Jūsų pagrindiniai argumentai, kviečiantys dalyvauti šioje konferencijoje?
Yra gera patarlė: „Ką išmoksi – ant pečių nenešiosi.“

LŠS suteikia kiekvienam norinčiam progą praplėsti savo žinias ir gebėjimus. Sąjungos organizuojama konferencija – puiki vieta pasidalyti savo įžvalgomis. Baigiamojoje konferencijos dalyje bus atvirai diskutuojama apie teisinius, politinius ir moralinius iššūkius organizuojant visuotinę gynybą. Taigi kiekvienas atėjęs galės tiesiogiai užduoti jam rūpimą klausimą ar pasidalyti savo patirtimi ir įžvalgomis. Visi yra laukiami lapkričio 16 d. Vilniaus Rotušėje, LŠS tarptautinėje konferencijoje „Visuotinė gynyba – ar vis dar aktualu?“ x

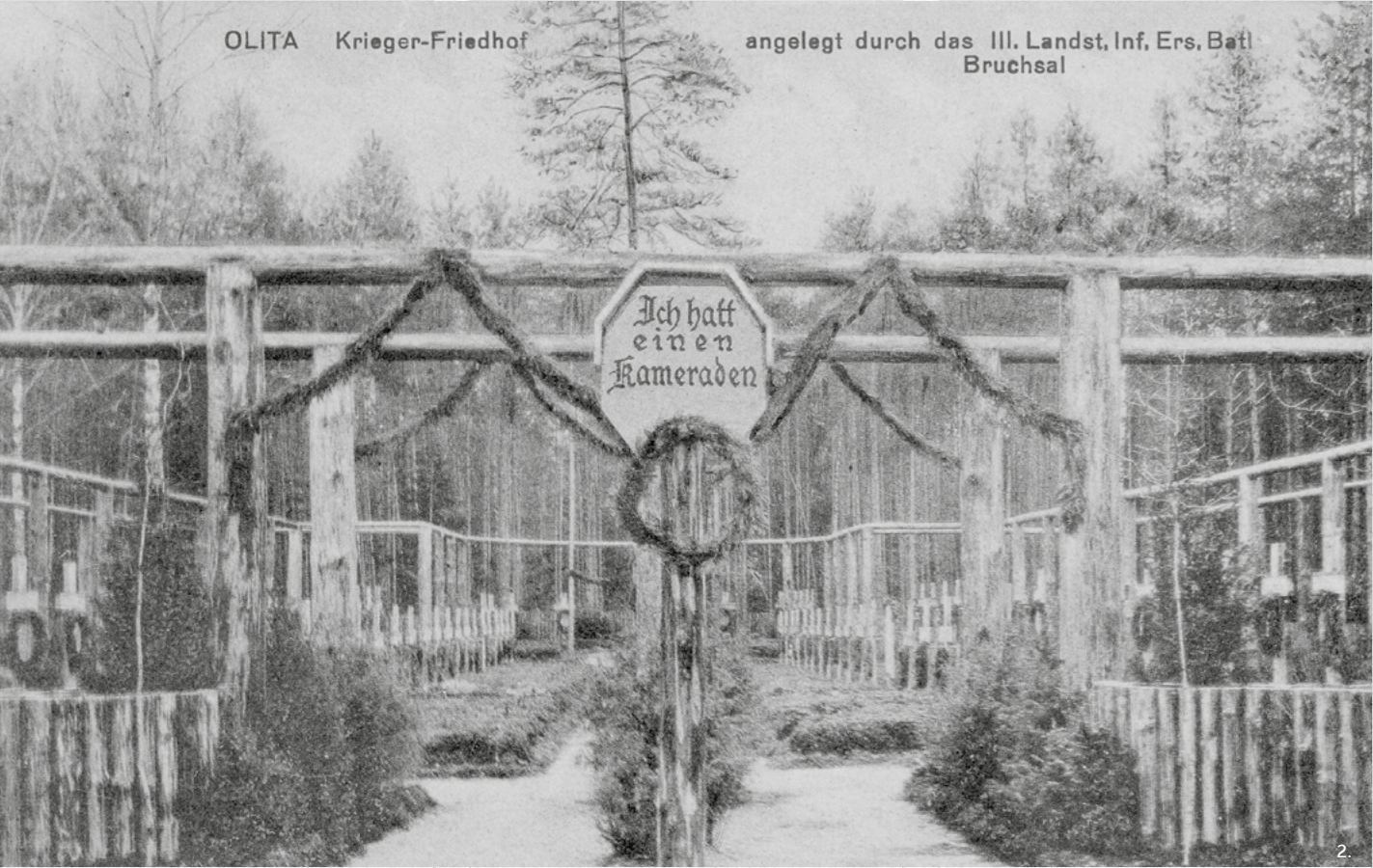
OLITA Krieger-Friedhof

AŠ TURĖJAU DRAUGĄ

12

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui niekas nenučiuokė, kad jam pasibaigus pasaulis bus pasikeitęs neatpažįstamai ir niekada nebebus toks, koks buvo: išnyko kai kurios imperijos, žemėlapyje atsirado naujų valstybių. O karo veiksmų teritorijose liko gausybė vokiečių karių kapų.

Tekstas Birutė Malaškevičiūtė
Nuotraukos LŠS archyvas

Keletas kapinių ir pavienių laidojimų buvo ir Alytaus krašte. Beje, anuomet Alytaus miestą vokiečių spauda apibūdino kaip „rusų tvirtovę prie Nemuno“. Čia buvo pastatyta fortų, tiltų, kareivinių, nutiesta plentų – miestas tapo III klasės tvirtovė. 1921 m. apskričių viršininkai pateikė duomenis apie vokiečių ir rusų karių kapavietes valstybinėse ir privačiose žemėse. Didesnė dalis pavienių karių kapų buvo privačiose žemėse. Kai kurie – aptverti, prižiūrimi, kiti palikti, kaip buvo palaidota. Alytaus apskrityje buvo minimos 102 pavienės ir mažos kapavietės (šiuo klausimu Alytaus apskritį lenkė tik Trakų apskritis su 123 kapavietėmis). Iš jų išskirtinės kapinės buvo Alytaus kareivinių teritorijoje. Tai vienos pirmųjų, o gal ir pačios pirmosios prestižinės kapinės provincijoje su pompastišku pavadinimu – Pirmojo pasaulinio karo vokiečių karių garbės kapinės. Pompastiška buvo ir jų pašventinimo ceremonija. Vyko ji Alytuje 1915 m. gruodžio pradžioje. Šventės pradžioje žuvusiems pagarbos žodžius tarė Alytaus katalikų karo kapelionas, po to – liuteronų pastorius. Šią dieną visi kapinių kryžiai, tarp jų ir centrinis didysis kryžius bei vartai, buvo papuošti eglių šakelių vainikų girliandomis.

Likus keletui dienų iki renginio į miestą buvo atvykusi Karo ministerijos komisija apžiūrėti, ar viskas tinkamai parengta.

Kapinių sutvarkymu ir puošimu rūpinosi dailininkas profesorius Kärcheris. Po kruopščios apžiūros Alytaus vokiečių kareivių garbės kapinės buvo labai gerai įvertintos ir komisijos apibūdintos kaip puikiausios iš visų, kurias matė. Apie jas buvo rašoma [kalba netaisyta]: „Per jaunų medukų gojų eina kelutis į kapines eglyno kampe. Jau ištolo matyti didis balto medžio kryžius, aiškiai matomas prieš juodą eglyną, ir žiba lyg auksas. Už kryžiaus stovi aukšta pušis, jos viršūnė iškilusi viršum visų miško medžių.

Priejęs artyn, matai dar visą eilę iš balto medžio stulpų su skersiniais, gražiai į ratą sukastų. Prieiname prie to apskrito kryžių prieangio. Druti, žemi mediniai vartai, su stiprių mediniu kaiščiu veda mus į prieangį. Prieangis apkaltas drutais vieno meterio aukštumo apvaliais kuolais, kurie tankiai sukalti, daro nesugriaunamą tvorą. Palei tvorą vidaus pusėje, lyg vainikas, prisodinta jaunų ąžuoliukų. Vidury to vainiko kadugių krūmas, iš kurio tvoros aukštume išsikiša lenta su įrašu „Ich hatt einen Kameraden“ („Aš turėjau draugą“). Įspūdis labai graudus. Pro pirmuosius stulpus einame į kapines. Čia pamatome, jog kapinių pavidalas toks, koks būdavo senovės krikščionių kapinių. Priešaky skersai stovi dvi eilės stulpų, taigi keturios eilės stulpų dalija visą erdvę išilgai, į plačią vidinę ir dvi į siaurą šalin. Stačiai aname

gale sustatyti stulpai pusračiu, tai – choro vieta. Tas pusratis yra įkirstas į mišką. Ilgainiui tą choro vietą apskleis eglės savo šakomis. Kapinių vidury palikta milžiniška eglė su keturiomis mažomis pušimis, dvi iš kairės ir dvi – iš dešinės: jos daro gražią palapinę. Po egle stovi devynių meterių aukščio kryžius. Choro vieta yra išpilta du laiptu aukščiau už pačias kapines. Kapinės apkaltos apvalių kuolų tvora. Tvorą eina apie kapines, per du stulpus vis pusračiu išsilenkdama lauko pusėn. Tuose pusračiuose įsodinta vis po vieną jauną ąžuoliuką, o abiejuose šalyse ties viduriu palikta po svyruoklį beržą. Papuošta kadugių krūmais, kurie apriečia stulpų apačias. Stulpus vėliau apries riečiamieji augalai. Visa erdvė išklota samanų kauru. Kapai išrodo lyg liūliuojančios bangos, kurios eina pusračiu apie kryžių ir tolyn pripildo vidurinę erdvę, nėsa abipus vidurinio kapo guli po dvi eiles kapų. Šalutinėse erdvėse taipojau yra po eilę kapų. Kiekvienas kapas turi savo kryžių, kur įrašytas kareivio vardas, iš kur, ir mirimo diena.

Nuo tako pirmoj eilėj stovi paprasti kryžiai, antroje mažumą didesni, o trečioje dar didesni su dviem lentom abygaliai skersmenio. Tokiu būdu įrašų išvaizda įvairi. Todėl įrašai nevienodi, kad juo įrašas arčiau, juo didesnis ir aiškesnis atrodo. Nėsa atstesnieji kryžiai ir įrašai

3.

4.

„Didžiausia meilė to, kursai savo gyvybę guldo už draugus.“

vis didesni tai nuo vidurinio tako galima gerai perskaityti kryžių įrašai. Paskui yra dar trys visutiniai įrašai. Pirmas kaipo jau sakęs, prieangyje, antrasis įrašas parašytas ant didžiojo kryžiaus, koku du meteriu aukščiau tos vietos, kame kryžius išsikiša iš stulpo. Įrašas štai toks: „Jesús sparach: Wer an mich glaubt, der hat das ewige Leben.“ („Jėzus tarė: „Kas tiki manimi, tas amžinai gyvens“). Trečiasis įrašas atsisveikina su svečiu išeinant. Priešais išeigos kryžių vidaus pusėj yra lenta su įrašu: „Niemand hat größere Liebe denn die, daß er sein Leben läßt für seine Freunde.“ („Didžiausia meilė to, kursai savo gyvybę guldo už draugus“). Čion prieiname vėl prieangį prie pirmosios lentos: „Aš turėjau vieną draugą.“ Dar kartą pažvelgiame į miško kapines. Jos yra išaugusios visai iš miško. Visako yra davęs miškas: stulpų, kryžių, kadugių, krūmų, medžių ir samanų kaurą. Nematyti jokio akmens ar geležies.“

Baigiantis kapinių pašventinimo iškilmėms komendantas padėkojo profesoriui Kärcheriui už nuveiktą darbą, paprašė gyvųjų nepamiršti mirusiųjų, paragino tikėti valstybe, tėvyne ir kaizeriu. Trys šūksniai valio užbaigė šventę.

Labai gaila, tačiau iki mūsų dienų šios kapinės neišliko. Jos buvo šiandienėje Alytaus Ulonų gatvėje, siuvimo fabriko „Dainava“ teritorijoje. Netoli kapinių buvo įsikūrusi ligoninė, kurioje prieš atguldamas amžinojo poilsio Alytaus kapinėse buvo gydomas ne vienas sužeistas karys. Ne visos Alytaus krašto Pirmojo pasaulinio karo vokiečių kapinės buvo sunaikintos. Dalelę tų laikų galime rasti Mergalaukyje, netoli Simno, ir Karliškių kaime, greta Daugų. Mergalaukyje, ant vienos kaimo kalvelės, yra išlikusios vokiečių karių kapinės, o pačiame jų centre – leitenanto, buvusio kariuomenės dvasininko Ernesto Wurche kapas. Šis karys buvo žymaus vokiečių rašytojo ir poeto Walterio Flexo draugas bei jo romano „Klajoklis tarp dviejų pasaulių“ pagrindinio herojaus prototipas. Knygoje minimos ir Alytaus krašto apylinkės. Knyga išversta į latvių, švedų, prancūzų ir italų kalbas. Šios kapinės 2014 m., minint Pirmojo pasaulinio karo 100 metų sukaktį, Vokietijos karių globos tautinės sąjungos iniciatyva buvo sutvarkytos. Prie tvarkymo darbų prisidėjo Mergalaukio kaimo bendruomenė,

Didžiosios kunigaikštienės Birutės ulonų bataliono kariai, Vokietijos Bundesvero rezervininkai. Karliškių kaimo miškelyje, netoli Daugų, galima rasti Pirmojo pasaulinio karo vokiečių karių kapines. Jose palaidota per 100 Vokietijos karių.

Remiantis Kultūros paveldo departamento Alytaus skyriaus duomenimis, „2011 m. rugsėjo mėn. palaidojimo vietos apžiūros metu rasti 88 betoniniai kryželiai. Centrinis kryželis iš kitų išsiskiria savo dydžiu. Ant daugumos kryželių nurodyta žuvusiųjų vardai ir pavardės, žuvimo data, priklausomybė daliniui, karinis laipsnis. Keliuose kapuose palaidoti nežinomi kariai. Tarp jų yra ir rusų kareivių.“ x

1., 2. Alytaus Pirmojo pasaulinio karo vokiečių karių kapinės, įamžintos vokiškuose karo laikotarpio atvirukuose. Kapinės iki šių dienų neišlikusios.

Atvirukai iš Algimanto Antanevičiaus kolekcijos

3. Žymus vokiečių rašytojas ir poetas Walteris Flexas. Savo romane „Klajoklis tarp dviejų pasaulių“ mini Alytaus krašto apylinkes.

4. Pirmojo pasaulinio karo vokiečių karių kapinės Karliškių kaimo miške. Nuotrauka iš Kultūros paveldo departamento Alytaus skyriaus fotografijų archyvo

ĮVYKO LŠS V. PUTVINSKIO-PŪTVIO KLUBO SUVAŽIAVIMAS

Prieš posėdį suvažiavimo dalyviai susirinko prie V. Putvinskio-Pūtvio biusto Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje ir 145-ųjų gimimo metinių proga pagerbė jo atminimą.

Vienas reikšmingiausių susitikimo klausimų buvo klubo prezidento, naujos tarybos rinkimai. Trejų metų kadencijai V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentu perrinktas Stasys Ignatavičius. Susirinkimo metu aktyviausi klubo nariai apdovanoti V. Putvinskio-Pūtvio atminimo medaliu, aptartos klubo veiklos gairės. Nuspręsta, kad V. Putvinskio-Pūtvio klubas daugiausia dėmesio skirs V. Putvinskiui ir jo šeimos nariams, Lietuvai ir Šaulių sąjungai nusipelnusių atminimui įamžinti, ideologijai, darbui su jaunaisiais šauliais, artėjančiam Šaulių sąjungos šimtmečiui, atkūrimo išeivijoje 65-osioms metinėms ir atkūrimo Lietuvoje 30-mečio sukaktims. x

Vykdam V. Putvinskio-Pūtvio klubo tarybos ir skyrių pirmininkų išplėstinio posėdžio nutarimą, spalio 6 d. buvo sušauktas LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo narių ataskaitinis-rinkiminis suvažiavimas.

LIETUVOS KARIUOMENĖS VADUI ĮTEIKTAS VLADO PUTVINSKIO MEDALIS

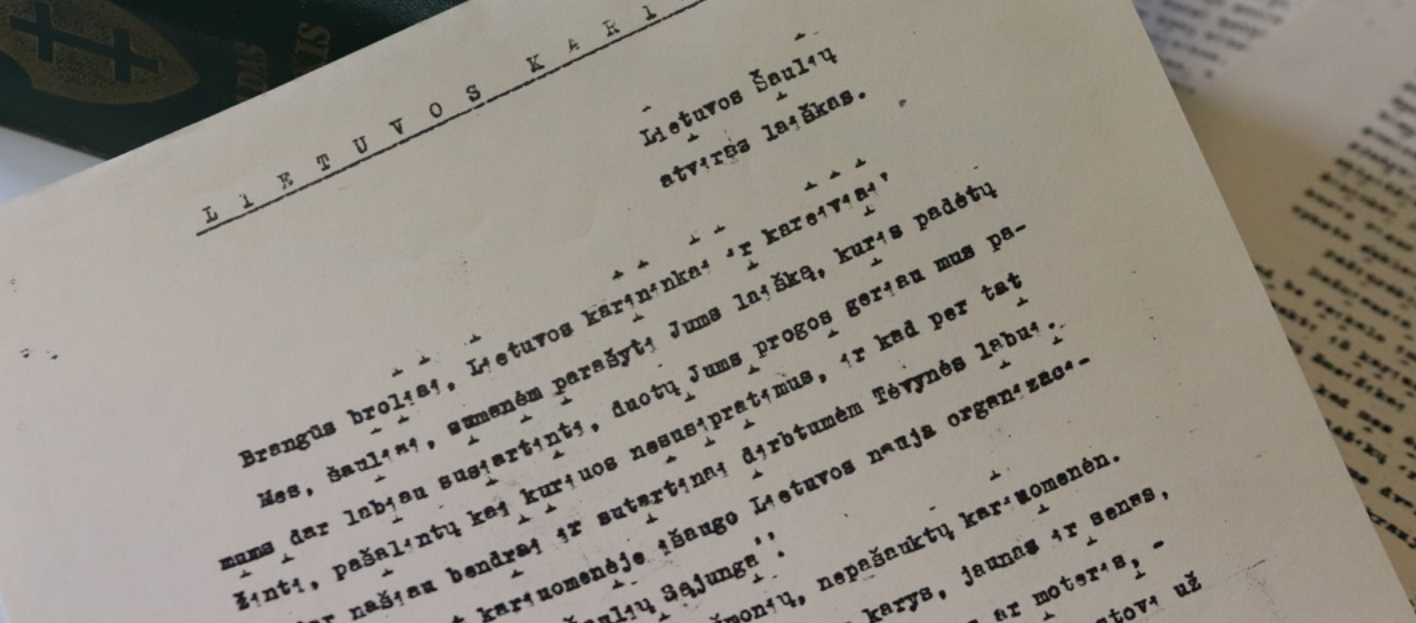

Spalio 9 d. LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas Stasys Ignatavičius ir tarybos nariai ats. plk. ltn. Kęstutis Vaitonis bei dr. Audrius Skaistys susitiko su Lietuvos kariuomenės vadu gen. ltn. Jonu Vytautu Žuku. Susitikimo metu šauliai pateikė projektus dėl Lietuvos nepriklausomybės kovose žuvusių savanorių, karių ir šaulių atminimo įamžinimo Kaune bei Kėdainiuose, aptarė artėjančius Lietuvos kariuomenės ir Šaulių sąjungos 100-mečio jubiliejus, pirmųjų kautynių su bolševikais nepriklausomybės kovose paminėjimą Kėdainiuose ir Alytuje, buvo prisimintas vokiečių karių (saksų savanorių) indėlis šiose kovose. Baigiantis susitikimui, klubo prezidentas S. Ignatavičius kariuomenės vadui Šaulių sąjungos įkūrėjo 145-ųjų gimimo metinių proga įteikė Vlado Putvinskio medalį, kurį išleido Vlado Putvinskio-Pūtvio klubo garbės prezidentas Vytautas Dudėnas.

Lietuvos kariuomenės vadas dalyvavo LŠS atkūrimo iniciatyvinės grupės veikloje, organizavo pirmuosius LŠS būrių vadų kursus ir iki šiol yra Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės šaulys. x

LIETUVOS KARIAMS LIETUVOS ŠAULIŲ ATVIRAS LAIŠKAS

Brangūs broliai, Lietuvos karininkai ir kareiviai!

Mes, šauliai, sumanėm parašyti Jums laišką, kuris padėtų mums dar labiau susiartinti, duotų Jums progos geriau mus pažinti, pašalintų kai kuriuos nesusipratimus ir kad per tai mes dar našiau bendrai ir sutartinai dirbtumėm Tėvynės labui.

Jūs esant kariuomenėje, išaugo Lietuvos nauja organizacija vardu : „Lietuvos Šaulių Sąjunga“. Sąjunga susideda tik iš žmonių, nepašauktų kariuomenėn. Sąjungos nariu gali būti kiekvienas ne karys, jaunas ar senas, tarnavęs kariuomenėje ir dar netarnavęs, vyras ar moteris, - jeigu tik jis yra geras Lietuvos pilietis, jeigu jis stovi už Lietuvos nepriklausomybę ir jos demokratinį surėdymą.

Sąjungos tikslas – dirbuotis Tėvynės nepriklausomybės sustiprinimui ir gynimui visokiais būdais, ką tik galima daryti namie, neatsitraukiant nuo savo tiesioginio darbo. Šią gynimo darbą šauliai dirba neapmokamai, liuoslaikio valandomis, kurios lieka jiems nuo tiesioginių profesijos pareigų ar užsiėmimo. Visi vietos šauliai turi kokią

nors profesiją, jie yra ūkininkai, valdininkai, mokiniai, darbininkai. Pirmą jų pareigą – gerai atlikti savo profesijos darbą. Liuoslaikiais jie mokosi karo mokslo, miklina savo kūną, platina laikraščius ir knygas, daro susirinkimus, paskaitas, vakarus, skleidžia susipratimą ir kelia dvasią ir t.t. Reikalui esant, padeda valdžiai ir kariuomenei.

Jūs kovojat už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, Jūs saugojate Tėvynę nuo priešo. Jūs savo vargu ir krauju perkate Tėvynei brangią dovaną. Mums šauliams vietose rūpi, kad tos Jūsų brangios dovanos nebūtų sunaikintos, kad ta, Jūsų iškovota laisvė ir nepriklausomybė, būtų tinkamai sunaudota ir tinkamai užtvirtinta.

Visa Sąjunga priklauso Krašto Apsaugos Ministerijai. Lietuvos kariuomenės ir šaulių santykiai yra labai geri, nes tai yra vienos Motinos vaikai, dargi vieni ir tie patys žmonės, bet atstinka kai kur ir nesusipratimų. Tų nesusipratimų priežastis yra ta, kad ne visi kariai pažįsta Šaulių organizaciją, o tuo naudojasi Tėvynės priešininkai, norėdami supjudyti Jus su mumis, sulaužyti Tėvynės gynėjų vienybę, jie skleidžia apie šaulius melagingus šmeižtus. Visokie mūsų priešininkai siunčia

šimtus šnipų ir provokatorių, kurie visur įslenka, visur stengiasi drumsti. Jiems kartais pavyksta suklaidinti ir gerą pilietį.

Pažiūrėkime kokius šmeižtus platina mūsų priešininkai. Dažniausiai kaltina mus, kad mes, šauliai, esame dykaduoniai, kad be reikalo imame valdžios pinigus, o j šaulius rašomės, kad išsisukti iš kariuomenės tarnybos. Mūsų šmeižikai stengiasi įtikinti valdžią, visuomenę ir kariuomenę, kad mes esame slapti bolševikai, kurie nori užgrobti valdžią į plėšikų ir ekspropriatorių rankas, o darbininkams kužda, būk mes esame dvarininkų baltoji gvardija, kurie tik trokšta gerti žmonių kraują ir nori parduoti valdžią į ponų rankas.

Geriems lietuviams įkalta, būk šauliai esą lenkams pasidavėme, o Lenkijoje ir prieš Tautų Sąjungą rėkte rėkia, kad šauliai pjauna visus, kas tik lenkiškai kalba, kad kiekvienam sugautam lenkui gyvam lupa kailį, ir prašo didžiųjų valstybių, kad priverstų mūsų valdžią panaikinti Lietuvos Šaulių Sąjungą.

Apie gražius sodžius nėra ką ir bekalbėt, jų mūsų priešininkai mums nesigaili: plėšikai, vagys, yra ir dar „gražesnių“ žodžių, kad drovu ir rašyti. x

Ką į tą visą mes atsakysim?

Jau skleidžiamųjų gandų prieštaravimas ir dalis rodo jų melagingumą ir skleidikų piktą norą tyčia pakenkti, sudrumsti, pasėti nepasitikėjimą. Būk tai šauliai pinigų ima. Atsakyti lengva. Nei vienas šaulys, kaip toks asmuo, negauna nei vieno skatiko nei iš valdžios, nei iš Centro Valdybos. Negauna nei maisto, nei rūbų, nei batų, nei kūro, nei nieko kito. To nebuvo, nėra ir niekada nebus. Visi šauliai dirba šaulio darbą už dyką ir dar patys moka nario mokestį, patys duoda aukų, už dyką renka pinigų visokiems reikalams, platina valstybės paskolą, renka kareiviams dovanų ir taip toliau. Jie visi patys užsidirba savo duoną ir moka rekvizicijas ir mokesčius, kaip ir visi kiti piliečiai. Algą gauna tik mažas skaičius Šaulių Sąjungos nuolatinių etatinių tarnautojų, ir gauna kareivių išlaikymą šaulių partizanai. Bet šaulių partizanų yra mažai ir jie formuojami tik retai, sulig reikalo. Šiaip visi šauliai yra vietos šauliai, kurie dirba šaulišką darbą už dyką.

Ar šauliai išsisuko nuo tarnavimo kariuomenėje? Nieko panašaus! Įstatymas apie šaulius sako, kad jie atlieka kareiviavimo pareigą lygiai, kaip ir visi, ir neturi jokių privilegijų ir jokių palengvinimų. O jeigu koks šaulys, pašauktas kariuomenėn, norėtų pasislėpti, tai pirmi šauliai jį pristatys ir išmes iš savo tarpo už tokį darbą. Taigi, broliai kariai, mes, šauliai, ne tik neturime jokių privilegijų ir palengvinimų, bet ir nenorime jų. Mes patys esame nusistatę prieš visokias privilegijas ir piliečių nelygybes. Jeigu mes išprašytumėm iš valdžios kokių privilegijų, tai mums patiems būtų negera, nes tuo-kart veržtusi į Sąjungą daugybė netikusių, kad gauti tų gėrybių, ir jie tik terštų mūsų vardą.

Sekantį apkaltinimą dėl bolševikavimo, baltagvardiškumo, lenkų, politikavimo, ruošimo sąmokslų irgi nesunku atremti. Su bolševikais, baltagvardiečiais-bermontininkais ir lenkų legionieriais šauliai su Jumis, Lietuvos kariai, mūšiuose kraują liejo. Šauliai niekam nepasiduos. Į Sąjungą ateina dori ir pasiryžę dirbti Tėvynės labui piliečiai. Tokiu būdu pas mus yra visų demokratių partijų ir nepartinių šaulių. Aišku, kad broliškai sugyventi mes galime tik su sąlyga, nedaleisti jokių partinių ginčų, dargi kalbų, savo organizacijos ribose. Jeigu būtų kitaip, tai Sąjunga turėtų tuoj subyrėti. Ne tik partinės politikos, bet apskritai jokio politikavimo savo tarpe leisti negalime. Tegul tik kas nors iš mūsų pamėgins varyti mūsų tarpe partinę politiką, tai tuoj kitaip nusistatę ims rekti, ir nedrausmingas šaulys bus pašalintas.

Juoko verta yra kalba, kad šauliai ūkininkai, valdininkai, mokiniai, darbininkai, žmonės visokių partijų ir nepartiniai gali sudaryti bent kokį sąmokslą, pakelti maištą prieš savo valstybę, tai yra prieš tai, ką jie labai myli, ką nori sutvirtinti ir ko jie patys yra nemaža dalis. Šauliai, kaip tokie, ir nei Sąjungos vardu nedalyvauja nei Seimo rinkimuose, nei net valsčių ir miestų savivaldybių rinkimuose. Šauliai nori, kad valdžia būtų piliečių rankose, neatsitraukiant jiems patiems nuo plungo, ir jie žino, kad tai galima pasiekti per savo rinktą valdžią ir per drausmingą pildymą savo valdžios įsakymų. Patys gi šauliai, kaip tokie, į valdžią nenori eiti, nes tuo būdu turėtų palikti partiniais ir pražūtų Šaulių Sąjunga.

Visą tai apmąčius, kiekvienam bus aišku, kad Sąjunga negali ir niekad negalės ruošti politinių sąmokslų ir ardyti valstybės bei tarnauti nei lenkų ponams, nei bolševikų despotams, žmonių apgavikams. O ypač valdžią grobti yra dar kvailiau, kadangi ją mes turime, kaip Lietuvos piliečiai kartu su jos kariais, taip pat piliečiais. Ir tik turime rūpintis, kad tą valdžią amžių amžiams sutvirtinus, kad tos valdžios iš mūsų rankų nei koks priešininkas neatimtų.

Lieka dar kaltinimų netvarkoje, netakte, neprityrime, visokiuose paklydimuose ir t.t. Taip, pakol dar nesame šventi. Sąjunga dar labai jauna. Taip, daug mums visiems trūksta iki tikro gero piliečio, galingo Tėvynės gynėjo idealo. Bet juk tam tai Šaulių Sąjunga kaip tik ir yra reikalinga, kad su jos pagalba eiti prie to kilnaus idealo. Sąjungos tikslas ir yra padėti pasidaryti jos nariui geru

piliečiu, drąsiu ir mikliu Tėvynės gynėju, drausmingu ir doru visuomenės nariu. Čia mes, šauliai, turime dar daug, labai daug darbo. Mes stengiamės traukti mūsų Sąjungon geriausius piliečius. Draugiškai kitiems remdami, mes stengiamės, kaip mokam, sėti tą gražų mokslą ir nepykit, kad taip greit dar nepriejom prie tobulybės idealo. Čia visuomenė ir Jūs, Tėvynės gynėjai-kariai, privalot mums padėti ne piktais žodžiais, bet gera draugiška įtaka. Jeigu koks šaulys ar būrys elgiasi ne taip kaip reikia, perspėkit, pamokykit. Jei neklauso, praneškit (kiek tai leidžia kariuomenės įstatymai) atatinkamam šaulių vadui ar valdybai. Ir tikrai kaltininkai bus sudrausti arba pašalinti. O mėtyti į mus akmenais, palikite mūsų priešininkams – tai toks jų darbas.

Pažinkite mūsų organizaciją, jos tikslus ir darbą, draugai kariai, taip gerai, kaip Jūs pažįstate mus pačius. Juk mes patys nesame iš kito pasaulio atvykę, mes esame Jūsų broliai, seserys, mylimos mergelės, Jūsų tėvai ir vaikai, Jūsų valdininkai, Jūsų kunigai, Jūsų tarnai ir duonos gamintojai, Jūsų namų kaimynai ir kaiminkos. Mes esame tie patys, kas Jūs buvot prieš išeinant į kariuomenę ir kas Jūs būsit iš kariuomenės pasiliosavę. Ar yra bent vienas Lietuvos karys, kuris neturi šaulio, ar brolio, ar vaiko, ar tėvo, ar sesers, žmonos, mylimosios arba nors kaimyno ar pažįstamo? Prašome Jus žinot apie mus, kaip mes žinome apie Jus. Gal nežinot, bet sužinosite mūsų naujos organizacijos tikslus. Pažinkite tą organizaciją iš mūsų artimųjų, iš mūsų draugų, iš mūsų knygelių, iš mūsų laikraščio „Trimito“, kuris yra įdomus ne tik šauliams, bet ir šiaip piliečiams.

Pažinę, suprasite, kad ne tvarkos ardymas mums rūpi, bet jos palaikymas; ne bet kokiam despotizmui pasidavimas, bet demokratinės tvarkos kūrimas, ne konkuravimas su kariuomene, bet gaminimas susipratusių miklių jėgų, kurios būtų kariuomenei gera medžiaga. Pažinkite mūsų Sąjungos tikslus ir pamylėsit tą Sąjungą kaip mylit mus pačius, kaip mes mylim Jus ir mūsų kariuomenę.

O garbingai iš kariuomenės pagrįžę namon, stosit į mūsų eiles ir padėsit auginti ir mokyti naujus jaunos Tėvynės ir laisvės gynėjus! x

LIETUVOS ŠAULIAI
1921 METAI

[Kalba netaisyta, iš rankraščio perrašė LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas Stasys Ignatavičius]

1.

14

LIETUVIŠKOS
PSYOPS:
PROPAGANDA PRIEŠ ŠIMTMETĮ

Tekstas Irma Iljina Valotké
Nuotraukos Lietuvos centrinis valstybės archyvas

Pirmojoje straipsnio dalyje buvo rašyta, kad Literatūros skyriaus Propagandos sekcija, glaudžiai bendradarbiaudama su Žvalgybos skyriumi ir kitomis institucijomis, psichologines operacijas, t. y. propagandą (taip tuomet įvardyta),

vykdė trimis išorės kryptimis. Pirmoji kryptis buvo orientuota prieš latvius. Po Pirmojo pasaulinio karo žlugo imperijos ir kūrėsi naujos valstybės, sienų klausimas buvo labai opus. Lietuva ir Latvija turėjo nustatyti ir įteisinti valstybių sienas.

2.

Tai nebuvo lengvas procesas. Ir dėl istorinių aplinkybių, ir dėl to, kad ginčytinose teritorijose gyveno kelių tautų žmonės. Sienų nustatymo procesas taip pat strigo dėl abiejų šalių politikų ambicijų ir nepagrįstų pretenzijų į kaimynų žemes. Pavyzdžiui, latviams reikėjo Mažeikių, nes tai jiems buvo svarbus geležinkelio mazgas, per kurį iš Rygos patogų pasiekti Liepoją. Lietuvių apetitas taip pat buvo nemažas – prie Lietuvos jie reikalavo prijungti Daugpilį su dalimi Latgalos ir Liepoją. Kadangi Klaipėdos krašto likimas buvo neaiškus, lietuviams buvo svarbu turėti priėjimą prie jūros, todėl ypač buvo stengtasi pagrįsti pretenzijas į pajūrio ruožą iki Papės ežero, esančio dabartinėje Latvijos teritorijoje, kur planuota įrengti uostą.

Žvalgybos skyriaus ataskaitų duomenimis, buvo atvejų, kad latvių kariai savivaliaudavo Lietuvos teritorijoje. 1919 m. iš Juoskaudų kaimo (Palangos vlsč.) gautas pranešimas, kad pas ūkininką Kerą atėjo 10 latvių kareivių, kurie kėsinosi išprievartauti jo dukterį. Mergina, „pamačiusi kame dalykas, priešindamasi įbėgo į kamara ir užsidarė“. Latvių kariai bandė duris išlaužti, bet nepavyko, tada pradėjo į jas šaudyti. Jiems pasišalinus, ūkininkas rado savo dukterį nušautą – į ją buvo pataikiusios keturios kulkos. Iš Mosėdžio ir Darbėnų valsčių gauta pranešimų, kad latvių kariai plėšikauja, atima vertingus daiktus, pinigus, pašarus, išsivaro gyvulius. Nesant aiškiai apibrėžtų teritorijų, pasienio gyventojai dažnai nukentėdavo nuo savivaliaujančių karių.

Vienas teritorinių problemų sprendimo būdų buvo plebiscitas (visuotinis gyventojų balsavimas teritorijos, kitais

santvarkos klausimais), abi valstybės naudojo psichologinio poveikio priemones gyventojų nuomonei formuoti. Žinoma, kad Mažeikiuose veikė latvių agitatoriai, kviečiantys gyventojus jungtis prie Latvijos, o slaptieji lietuvių propagandos instruktoriai stengėsi palenkti į savo pusę Latvijos gyventojus, platindami atsisaukimus, organizuodami susirinkimus ir mitingus. Tai rodo Literatūros skyriaus viršininko rašto su žyma „Slaptai“ kariuomenės intendantui eilutė: „<...> instruktoriai važinėjo ar lenkų užimtose vietose, ar neutralioje zonoje, ar Latvijoje <...>“

Vienas šiuolaikinių psichologinių operacijų tikslų yra palenkti į savo pusę neutralias auditorijas. Būtent tai ir stengėsi padaryti tiek lietuviai, tiek latviai. Jeigu sienų nustatymo klausimas būtų spręstas visuotiniu gyventojų balsavimu, ginčytinose teritorijose laimėtų tie, kurie sugebėtų į savo pusę palenkti neapsisprendusius, neturinčius informacijos ar abejojančius gyventojus.

Antroji kryptis – veikla Klaipėdos krašte. 1923 m. įvykusį Klaipėdos krašto sukilimą galima vertinti kaip vieną sėkmingiausių tarpukario Lietuvos karinių operacijų, kurią su Vyriausybės žinia įvykdė Ypatingosios paskirties rinktinė. Ji buvo sudaryta iš reguliariosios kariuomenės karių, Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) būrių ir savanorių. Tačiau vargu ar ši operacija būtų pavykusi be išankstinio propagandos instruktorių ir agitatorių įdirbio.

PASIRENGIMAS KLAIPĖDOS SUKILIMUI

1919 m. birželio 28 d. Versalio taikos konferencijos nutarimu Klaipėdos krašto valdymas laikinai, kol bus priimtas galutinis

sprendimas, perėjo Antantės žinion. Nuo 1920 m. sausio 10 d. Klaipėdos kraštą pradėjo administruoti Prancūzija. Jis nebuvo prijungtas prie Lietuvos, nes ši dar nebuvo oficialiai pripažinta, nebuvo išspręstas sienų klausimas. Be to, po Pirmojo pasaulinio karo dėl Klaipėdos krašto susikirto lietuvių ir lenkų interesai. Kai kurie lenkų politikai kėlė idėją Klaipėdą tiesiogiai prijungti prie Lenkijos, o Prancūzija rodė išskirtinį palankumą Lenkijai. Todėl Lietuvos elito gretose brendo idėja dėl Klaipėdos krašto prijungimo prie Didžiosios Lietuvos. Sukilimo idėją puikiai apibūdina LŠS Centro valdybos pirmininko Vinco Krėvės žodžiai: „Grįžęs iš Paryžiaus konferencijos Simonaitis darė pranešimą, nurodydamas, kad Klaipėdos klausimas pralaimėtas: bus sudarytas „freišadtas“ dešimčiai metų. Taigi Klaipėda mums atrodė kaip ir žustanti. Tada sumanėme užimti patys, nieko nepralošę, galėjome išlošti. Čia, žinoma, reikėjo gauti iš klaipėdiečių pritarimą. Jų dalis mums pritarė, kiti – šnairavo. Mūsų sumanymui daug padėjo Bruvelaitis. Agitacijai vesti buvo pasiūstas žmonių būrys su Marcinkevičium priešakyje.“

Nors oficialiai sukilimo idėja pirmą kartą aptarta 1922 m. rugsėjo 28 d. Lietuvos Ministrų Tarybos slaptame posėdyje, dirva tam buvo ruošiamą gerokai anksčiau. 1920 m. Literatūros skyriaus Propagandos sekcija išleido instrukciją „Propaganda Mažojoje Lietuvoje“, kurioje nustatytos veiklos kryptys: „Mažosios Lietuvos piliečių tarpe keliamas Lietuvos valdžios autoritetas, raginama dėtis prie Didžiosios Lietuvos, kviečiama organizuoti miliciją ir stoti į Lietuvos kariuomenės eiles kovai su Lietuvos priešais.

Tam tikslui siunčiami arba surandami žmonės vietoje. Leidžiama literatūra ir kiek galint palaikoma Mažosios Lietuvos piliečių darbas prisijungti prie Didžiosios Lietuvos. Aiškinama plačiai Lietuvos valdžios darbai ir atsakinėjama į vokiečių skleidžiamas neteisingas paskalas.“

Mažojoje Lietuvoje veikė propagandos instruktoriai. Tai liudija 1920 m. balandžio 30 d. įsakymas Nr. 69: „1 180 auksinių kelionės išlaidoms instruktoriui G. Petrulevičiui, važinėjusiam Mažoje Lietuvoje, išrašyti iš Literatūros skyriaus pajamų – išlaidų žurnalo.“ Taip pat Mažojoje Lietuvoje veikė propagandos instruktorius Jurgis Margis. Taigi galima prielaida, kad jungtis prie Didžiosios Lietuvos galėjo agituoti išsilavinę ir žymūs to meto žmonės, pvz., Propagandos sekcijoje savanoriais tarnavo žymiausi tarpukario dainininkai Kipras Petrauskas, Stasys Šimkus ir Antanas Sodeika. 1920 m. gruodžio 15 d. įsakyme Nr. 92 rašoma: „Kiprą Petrauską, Stasį Šimkų ir Antaną Sodeiką nuo š. m. spalio 16 d.

Leidžiamas nuo 1920 m.

skaityti paskirtais eiliniaais kareiviais prie propagandos sekcijos.“ Taip pat pabrėžiamas tokios veiklos efektyvumas. Pvz., Literatūros skyriaus viršininkas nurodo: „Laiks nuo laiko duoti pervažiuoti miestelius kuriems gabiems kalbėtojams [Petrausko, Šimkaus ir Sodeikos koncerto praktika].“ Pradėjus sukilimo organizavimo parengiamuosius darbus, krašte imta steigti Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetus.

Jie agitavo už prisijungimą prie Didžiosios Lietuvos. 1922 m. spalį sukilimo vadovas Jonas Polovinskas keliavo po Klaipėdos kraštą siekdamas sužinoti, koks gyventojų nusiteikimas. Slaptieji propagandos instruktoriai ir iš Didžiosios Lietuvos siųsti agitatoriai organizavo mitingus ir susirinkimus, reikalaudami susijungimo su Lietuva. Klaipėdoje patriotiškai nusiteikę įvairių įstaigų darbininkai ir tarnautojai pasirašė rezoliuciją, kuria išreiškė nepasitikėjimą Klaipėdos krašto administracija. Sukilimo organizatoriai stengėsi savo naudai pakreipti Lenkijos interesus Klaipėdos krašte. Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto (VMLGK) narys Jurgis Lėbartas pasirašė atsisaukimą, skirtą vokiškai Klaipėdos krašto auditorijai, kuriame buvo teigiama, kad kraštas gali pavirsti lenkiška kolonija, todėl buvo raginama protestuoti prieš „freišadtą“ (laisvojo miesto statusą) ir pasirinkti mažiausią blogybę – susijungimą su Lietuva.

Pagrindinės poveikio priemonės buvo plakatai, skrajutės, atsisaukimai, propagandos instruktorių ir agitatorių veikla. Yra žinomi atsisaukimai „Broliai šauliai“ ir „Broliai lietuvininkai ir visi geri žmonės“. Galima daryti prielaidą, kad pirmasis atsisaukimas buvo redaguotas ir parašytas Didžiojoje Lietuvoje, o antrasis išleistas Klaipėdos krašte. Nors atsisaukimas „Broliai šauliai“ pasirašytas VMLGK, tačiau tekstas ir sakinių struktūra yra taisyklingi, būdingi Didžiosios Lietuvos gramatikai, todėl galėjo būti rašytas ar redaguotas Propagandos sekcijos ar kitų su sukilimo organizavimu susijusių asmenų. O atsisaukimo „Broliai lietuvininkai ir visi geri žmonės“ tekste gausu tarmiškų žodžių, rašyba būdinga Klaipėdos kraštui [pvz., pasirašė Atskirojo Krasztos Žmonių Susiwienyjimas]. Tai rodo, kad antrasis atsisaukimas galėjo būti rašytas patrioto mažlietuvio. Abiejuose atsisaukimuose akcentuojama sunki ekonominė Klaipėdos krašto padėtis, dėl to kaltinama prancūzų administracija, pabrėžiama būtinybė jungtis prie Lietuvos, o ne prie lenkų, latvių ar vokiečių. Lietuva pristatoma kaip viso pasaulio pripažinta ir klestinti valstybė: „Lietuvoje isztikro wisur Dawadas ir Ramumas. Duonos ir Mėsos yra ten kiek nori, o tai be kortelių. Lietuwa neturi visai jokios skolos.“ Abiejuose atsisaukimuose

žmonės raginami imti valdžią į savo rankas ir kurti savo tvarką. O atsisaukime „Broliai šauliai“ prašoma ginkluotos pagalbos iš Didžiosios Lietuvos: „Broliai! Jūs žinote, kad mūsų mažai yra, kad mes esame nepasiruošę ir nepatyrę kovotojai, dėl to mes šiandien šaukiames jūsų pagalbos.“ Šaulių dalyvavimas Klaipėdos sukilime buvo grindžiamas kaip reakcija į VMLGK 1923 m. sausio 7 d. atsisaukimą „Broliai šauliai“. Atlikus parengiamuosius darbus, buvo nuspręsta surengti Klaipėdos krašto sukilimą. Laikas buvo tam tinkamas, nes Europos dėmesys buvo prikaustytas prie Vokietijos Rūro srities, į kurią įžengti ruošėsi Prancūzijos ir Belgijos kariuomenės. Operacija prasidėjo 1923 m. sausio 9 d., VMLGK paskelbus manifestą:

Klaipėdos krašto direktorija ir Klaipėdos Valstybės taryba esanti atstatyta.

Gelbėjimo komitetas paimas krašto valdymą į savo rankas.

Buvusiam Krašto direktorijos nariui Simonaičiui pavedama per tris dienas sudaryti naują Direktoriją.

Abiejų krašte vartojamos kalbos gauna lygias teises.

Ramybei užtikrinti krašte skelbiamas išimties stovis.

Sausio 10 d. Ypatingosios paskirties rinktinė, sudaryta iš trijų grupių, persirengusių civiliais drabužiais su raiščiais MLS [Mažosios Lietuvos savanoris], perėjo sieną ir įžengė į Klaipėdos kraštą. Apsuptos Klaipėdos puolimo metu žuvo 2 prancūzai, vokiečių žandaras ir 12 lietuvių. 1923 m. sausio 15 d. apie 12–13 val. sukilėlių grupės buvo užėmusios Klaipėdą.

ISTORINĖS PARALELĖS

2014 m. Rusijos prieš Ukrainą pradėtas hibridinis karas pristatomas kaip nauja karybos forma. Tačiau, įsigilinus į istorinius įvykius, hibridinio karo apraiškų galima aptikti ne vienoje karinėje operacijoje [lenkų įvykdyta Vilniaus krašto okupacija, Adolfo Hitlerio inicijuotas Sudetų krašto užgrobimas]. Klaipėdos krašto sukilimas turi daug hibridinio karo bruožų.

Vienas jų – tinkamai parinktas operacijos laikas. Iš dalies sukilimo organizatoriai buvo įsprausti į laiko ribas, nes Ambasadorių konferencijos atstovas sausio 10 d. ketino

paskelbti sprendimą dėl Klaipėdos laisvojo miesto statuso, tačiau sukilėliai numatė, kad dėl įvykių Rūro srityje Europos žiniasklaidos dėmesys bus prikaustytas ten, o Prancūzijos kariuomenės daliniai sutelkti žygiui į Rūro sritį. Rusija 2008 m. pasinaudojo į Pekino olimpinės žaidynės nukreiptu pasaulio bendruomenės dėmesiu ir įsiveržė į Gruziją. Skiriamuoju hibridinio karo bruožu tapo pajėgų be skiriamųjų ženklų arba vadinamųjų žaliųjų žmogeliukų panaudojimas. Taigi, 1923 m. Ypatingosios paskirties rinktinės kovotojus galima vadinti pilkaisiais žmogeliukais, nes persirengę civiliais drabužiais, palikę dokumentus bei atpažinimo ženklus ir ginkluoti vokiškais karabinais jie veikė kaip Mažosios Lietuvos savanoriai. Galiausiai reikėjo apsidrausti nuo galimų politinių pasekmių. Lietuva diplomatiniais kanalais jau anksčiau buvo užsitikrinsi neoficialią Maskvos ir Berlyno paramą, o sukilimo metu spaudžiama Tautų Sąjungos neigė prisidėjusi prie Klaipėdos sukilimo. Oficialaus savo karių buvimo operacijos rajone neigimas taip pat yra hibridinio karo skiriamasis bruožas.

Mūsų dienomis istorikai skirtingai interpretuoja šią karinę operaciją, vadina tai sukilimu, prijungimu, kartais – okupacija. Tautų Sąjungos komisijai politiniais tikslais manipuliuojant Klaipėdos kraštu, Lietuva įvykdė sėkmingiausią tarpukario karinę akciją, naudodama psichologines operacijas, karinį klaidinimą, hibridinio karo elementus. Sukilimo organizatoriai išlaikė operacinį saugumą [sukilimas planuotas beveik 4 mėnesius] ir pademonstravo pavyzdinį institucijų [Vyriausybės, kariuomenės, LŠS, Propagandos sekcijos ir Žvalgybos skyriaus] bendradarbiavimą. Šiandien, kilus klausimui, ką daryti krizės ar karo atveju, reikėtų remtis mūsų istorija, ten galima rasti daug atsakymų, nes nūdienos iššūkiai ir grėsmės identiškos toms, su kuriomis susidūrė mūsų protėviai. Skiriasi tik veikėjai.

1. 1923 m. Klaipėdos krašto sukilėlių vadai

2. 1923 m. Klaipėdos krašto sukilimo dalyviai.

TAIP KŪRĖSI LIETUVOS SAUGUMO DEPARTAMENTAS

Tekstas **Stasys Ignatavičius, LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas**

Šiomet iškilmingai paminėjome Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 100-metį. Savo 100-mečio jubiliejų jau paminėjo Lietuvos policija ir kitos valstybinės institucijos. Netrukus šias jubiliejinės metines švės ir Lietuvos kariuomenė. Spalio 27 d. sukako 100 metų, kai buvo įsteigtas Lietuvos saugumo departamentas.

Po 1918 m. Vasario 16-osios Lietuvos Nepriklausomybės Akto paskelbimo šalies padėtis buvo labai grėsminga: Lietuvos teritorijoje siautėjo vokiečių okupacinė kariuomenė, grėsė bolševikų ir lenkų kariuomenių įsiveržimas, Klaipėdos kraštą kontroliavo karinė prancūzų įgula. Šalyje aktyviai veikė šių valstybių karinės žvalgybos ir įvairios kenkėjiškos organizacijos, siekiančios įvesti valstybėje suirutę, nuversti lietuvišką valdžią ir užgrobti šalį. Esant tokiai padėčiai, buvo būtina įsteigti valstybinę tarnybą, kuri stebėtų, kontroliuotų ir neutralizuotų priešiškų jėgų veikimą mūsų valstybėje. Lietuvos Taryba tokios tarnybos kūrimą pavedė Liudui Girai, kuris Vilniuje išgyveno visus vokiečių okupacijos metus ir miesto savivaldybės policijoje ėjo atsakingas pareigas, kas leido jam įgyti nemažai patirties. Naudodamasis savo plačiais ryšiais ir pažintimis, be jokių lėšų sukūrė informatorių tinklą. Beje, pradžioje šį slaptą darbą dirbo vien moterys.

1918 m. spalio 27 d. L. Gira Krašto apsaugos komisijos vardu pavedė buvusiam carinės Rusijos armijos karininkui, savanoriui Jonui Žilinskiui, įkurti Žvalgybos skyrių. Ši data ir laikoma valstybinės Saugumo tarnybos įkūrimo diena. Kadangi Lietuvoje tuo metu dar nebuvo savų kompetentingų tokiam darbui specialistų, į šią tarnybą buvo priimti ir buvę carinės Rusijos žandarmerijos, karinės kontržvalgybos ir teisėtvarkos organų darbuotojai, kurie pradėjo darbą prieš Lietuvoje veikiančias priešiškas jėgas. Bene ryškiausias pirmųjų Lietuvos saugumiečių laimėjimas buvo lenkų POW [*Polska organizacja wojskowa*] pagrindinės karinės organizacijos planuojamo sukilimo nuslopinimas. 1919 m. birželio mėn. Lietuvoje pradėjo sklisti gandų, kad šalyje, šiapus ir anapus demarkacinės linijos, veikia slaptos lenkiškos organizacijos, kurių tikslas buvo organizuoti sukilimą ir, padedant Lenkijos reguliariajai kariuomenei, nuversti Lietuvos valdžią bei jos vietoje pastatyti naują, palankią Varšuvai. Mūsų žvalgyba susekė, kad Lietuvoje buvo dvi tokios priešvalstybinės organizacijos, siekiančios to paties tikslo, būtent lenkų karinė organizacija POW ir Nemuno šaulių organizacija [*Organizacja strzelcow nadniemenskich*]. Jau buvo nustatyta Lietuvos karinė administracija su komendantais ir net numatytas lenkiškas ministrų kabinetas.

Šamokslininkai varė agitaciją per spaudą, išleido keletą atsišaukimų lietuvių ir lenkų kalbomis, bandė „įkišti“ savo agentus į valstybines struktūras ir kt. Sukilimą buvo numatyta pradėti 1919 m. naktį iš rugpjūčio 28 į 29 d., tačiau nepavyko. Tuomet buvo ruošiamasi sukilimą pradėti rugsėjo pabaigoje, bet ir šis sumanymas mūsų saugumiečių buvo išardytas, nes rugsėjo 23 d. Lietuvos žvalgybininkai suėmė poviakų komendantą Kaunui Kowalec-Juzwiką bei žvalgybos komendantą Niekrasz-Rolskį. Reikia paminėti, kad šis sukilimas buvo kruopščiai ruošiamas. Šaknys jau buvo įleistos ir Lietuvos kariuomenėje. Rugpjūčio perversmas neįvyko tik dėl mūsų žvalgybininkų

15

veiksmy, kai tą naktį Kaune, Kaišiadoryse, Žemiuose ir Kėdainiuose spėta suimti apie 200 įtariamųjų lenkų, tarp jų 15 aukštų lenkų žvalgybos karininkų. Beje, pirmasis sukilimo žingsnis jau buvo žengtas: 28 d. naktį buvo nutrauktas ryšis tarp Kauno ir kai kurių provincijos stočių.

Sukilimas buvo užgniaužtas laiku, daug nusipelnė tuomečiai žvalgybos vadovai L. Gira ir J. Žilinskas, legendinė Lietuvos žvalgė Marcelė Kubiliūtė. Nemažą indėlį, ardant sukilimo lizdą, įnešė ir Šaulių sąjunga. Visas jos vadovybės aparatas ir šauliai buvo pakelti ant kojų: šauliai kartu su žvalgybininkais darė kratas, suiminėjo įtariamuosius, stovėjo sargyboje, perdavinėjo žinias ir kt. Pats Vladas Putvinskis su šautuvu rankose kelias dienas ėjo sargybą LŠS štabe ir nurodytuose postuose, kol planuojamo maišto grėsmė buvo visiškai likviduota. 1919 m. pabaigoje žvalgybai vadovauti pradeda Mykolas Lipčius [beje, jo sūnus Stasys Lipčius buvo LŠS lšeivijoje aktyvus šaulys, vadovavo Australijos Džilongo miesto Geležinio vilko šaulių kuopai, mirė 1996 m. Kaune], kurį 1921 m. pakeitė Jonas Polovinskas [nuo 1922 m. – Jonas Budrys] – vienas labiausiai patyrusių kontržvalgybos darbuotojų [carinės Rusijos kariuomenės korpuso kontržvalgybos viršininkas, baltagvardiečių kariuomenėje – apygardos kontržvalgybos viršininkas], 1923 m. sausio mėn. vadovavo Klaipėdos krašto atgavimo operacijai.

1923 m. rugpjūčio mėn. įvyko Žvalgybos skyriaus reorganizacija, po kurios viena skyriaus darbuotojų dalis perėjo į Generalinio štabo viršininko pavaldumą [1919 m. Žvalgybos skyrius buvo priskirtas Krašto apsaugos ministerijai] ir buvo pavadintas Antruoju skyriumi, o Kontržvalgybos centras perduotas Vidaus reikalų ministerijai ir pavadintas Politine policija. Ši policija turėjo daug sunkumų, nes patyrę žvalgybininkai nenoriai ėjo dirbti į civilinę politinę policiją, reikėjo sekti politinių partijų ir visuomeninių organizacijų lyderius, knaisiotis po jų asmeninį gyvenimą ir t. t. Politinė policija ateityje

ne kartą buvo reorganizuojama, keičiamas jos pavadinimas, vadovai. 1929 m. pabaigoje Kriminalinės policijos [taip nuo 1927 m. buvo pervadinta Politinė policija] valdybos direktoriumi skiriamas Jonas Statkus. Jam vadovaujant ši įstaiga buvo iš pagrindų reorganizuota, tiek administraciniu, teisiniu, techniniu ir metodiniu požiūriais, nes nuolat iškildavo klausimas dėl Politinės policijos statuso.

1933 m. buvo paskelbtas Valstybės saugumo departamento statutas, oficialiai įteisinęs saugumo policiją. Pagal šį statutą Kriminalinė policija buvo reorganizuota į Valstybės saugumo departamentą, kurį sudarė saugumo policija ir kriminalinė policija. Pirmosios funkcijos buvo: „žvalgyti, įspėti ir aiškinti nusikalstamus darbus valstybės saugumui, rinkti parodymus, įrodymus ir nusikaltėlius pristatyti teisingumo organams“. Statute taip pat buvo nurodyta, kad Valstybės saugumo departamento tarnautojai negali būti politinių partijų ir organizacijų nariai. 1934 m. Valstybės saugumo departamento direktoriumi buvo paskirtas Augustinas Povilaitis, šioje srityje tarnavęs nuo 1920 m. ir turėjęs didelę darbinę ir žvalgybinę patirtį. Jam vadovaujant departamentui, Lietuvos žvalgybininkai demaskavo ir suėmė daug kitų valstybių agentų. Ypač didelis „laimikis“ buvo Sovietų Sąjungos

šnipų. Tikriausiai tai ir lėmė, kad prieš pat sovietinę okupaciją Maskva apkaltino Lietuvos vidaus reikalų ministrą brg. gen. Kazį Skučą [Lietuvos kariuomenės savanoris, 1919 m. aktyviai dalyvavo mūšiuose su bolševikais prie Alytaus] ir Valstybės saugumo departamento direktorių Augustiną Povilaitį rusų kareivių „grobimu“, darbininkų, dirbančių Lietuvoje dislokuotuose sovietiniuose daliniuose, persekiojimu, antisovietinėmis nuotaikomis, komunistuojančių pažiūrų žmonių suiminėjimu ir kt. Maskvai pareikalavus vidaus reikalų ministrą ir valstybės saugumo departamento direktorių atleisti iš pareigų ir perduoti teismui, tuometis ministras pirmininkas Antanas Merkys, nuolaidžiaudamas šiems sovietiniams reikalavimams, 1940 m. birželio 12 d. A. Povilaitį ir brg. gen. K. Skučą atleido iš pareigų. Lietuvą okupavus sovietams, birželio 15 d. A. Povilaitis kartu su brg. gen. K. Skuču buvo suimti Povilaičių ūkyje prie Jurbarko. Jie su šeimomis galėjo pasitraukti į Vokietiją, tačiau patikėjo A. Merkio pažadais – abiem pasitraukti į A. Povilaičio ūkį ir laukti jo nurodymų, jeigu kils pavojus, jis juos įspės ir galės pereiti sieną [pats A. Merkys netrukus buvo suimtas ir kalėjo iki 1954 m.]. A. Povilaitis ir brg. gen. K. Skučas buvo perduoti sovietiniam enkavedistų aparatui, išvežti į Maskvą ir sušaudyti [A. Povilaitis – 1941 m. liepos 12 d., brg. gen.

K. Skučas – 1941 m. liepos 30 d.]. Jų palaikų užkasimo vieta iki šiol nenustatyta.

1940 m. birželio 19 d. Lietuvos saugumo departamento direktoriumi buvo paskirtas vienas aršiausių Lietuvos nepriklausomybės priešu, Lietuvos komunistų lyderis Antanas Sniečkus, prieš keletą dienų išleistas iš kalėjimo, kur sėdėjo už komunistinį šamokslą. Tapęs saugumo vadovu, A. Sniečkus tarnybą nukreipė prieš buvusius vyriausybės narius, aukštus valstybinius tarnautojus, karininkus, šaulius, politinių partijų ir visuomeninių organizacijų aktyvistus, priešiška Sovietų Sąjungai nusiteikusius žmones ir kt. Iš Maskvos atvykusi speciali aukštų NKVD pareigūnų grupė konsultavo ir vadovavo jau Lietuvos TSR valstybės saugumo departamento reorganizavimui pagal NKVD modelį. Beveik 90 proc. senų darbuotojų buvo atleisti [daugelis jų buvo suimti] ir į jų vietas priimti vietiniai komunistuojantys gyventojai, tarp kurių didesnė dauguma buvo rusų ir žydų tautybės. Apie 200 enkavedistų darbui Lietuvoje buvo komandiruoti iš Sovietų Sąjungos.

1990 m. kovo 11 d. atstačius Lietuvos valstybingumą, kovo 26 d. prie Ministrų Tarybos buvo įsteigtas Valstybės saugumo departamentas [pirmasis direktorius – Mečys Laurinkus], kuris ėmėsi darbo Lietuvos labui. Manau, kad pirmieji departamento darbo žingsniai buvo sėkmingi, nes Arvydo Anušausko knygoje „Visiškai slaptai. KGB“ randame, kad 1991 m. sausio mėnesį Lietuvoje prasidėjus sovietinės kariaunos siautėjimui, Lietuvos KGB vadovas gen. mjr. Romualdas Marcinkus iš Maskvos gavo direktyvą pirmiausia sunaikinti Krašto apsaugos departamentą, Valstybės saugumo departamentą ir Lietuvos šaulių sąjungą. Valstybės saugumo departamentui minint įkūrimo 100-ųjų metinių jubiliejų, norisi departamento vadovams ir darbuotojams palinkėti sėkmės, ryžto ir Dievo palaimos sunkioje tarnyboje saugant mūsų valstybę nuo išorės ir vidaus priešu.

1. Liudas Gira (viduryje) 1918 m. Vilniuje
Lietuvos centrinio valstybės archyvo nuotrauka

DEGINTŲ DARŽOVIŲ SRIUBA

Tekstas ir nuotraukos **Vylius Blauzdavičius**

Vylius Blauzdavičius – Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės šaulys, televizijos laidos „Šefai vikingai“ kūrėjas. Kartu su virtuvės šefu Gabrieliumi Račiu Vylius neįprastomis sąlygomis miškuose gamina patiekalus, kurių receptais dalijasi su „Trimito“ skaitytojais.

Reikės:

morkų
pomidorų
ankštinių pipirų
svogūnų
česnakų
aliejaus
sultinio
grietinėlės
druskos pagal skonį

1. Užkurkite laužą, laukite, kol rasis įkaitusių žarijų. Morkas, pomidorus, ankštinius pipirus sudėkite ant žarijų. Svogūnus nulupkite, perpjaukite per pusę ir sudėkite ant žarijų. Viską gerai apkepkite, nebijokite, kad daržovės šiek tiek apdegs. Kai jos suminkštėja, išimkite jas. Nulupkite pomidorų odelę. Nuo visų kitų daržovių peiliu apvalykite degėsius. Ankštinius pipirus perpjaukite išilgai ir išimkite sėklas.
2. Visas daržoves, išskyrus pomidorus, supjaustykite gana stambiais kubeliais. Į puodą įpilkite aliejaus, įkaitinkite ir sumeskite daržoves. Susmulkinkite česnaką ir įmeskite į puodą. Pomidorus sutrinkite (miške tai geriausia daryti su šakute).
3. Apkepinę daržoves supilame pomidorų tyrę, šiek tiek paverdame, pilame kelias stiklines sultinio. Dar kelias minutes paverdame, įberiamo druskos, įpilame grietinėlės.
4. Jei mėgstate kietąjį smulkintą sūrį – galima ir juo apibarstyti sriubą. Gero apetito!

SVEIKINIMAI

SVEIKINAME JUBILIEJUS ŠVENČIANČIUS ŠAULIUS:

Ireną Štarienę – 70-ąjį
Julių Zarecką – 60-ąjį
Vytautą Bešėną – 55-ąjį
Saulių Balzą – 55-ąjį
Raimondą Platūkį – 55-ąjį
Eriką Liubomirską – 50-ąjį
Darių Kaplūną – 45-ąjį
Astą Kaplūnienę – 45-ąjį

Linkime visiems geros sveikatos, neblėstančios energijos, stiprybės ir optimizmo pasirinktame šauliškame kelyje.

Ukmergės 1002-osios šaulių kuopos sesės ir broliai

Sveikiname **Mečislovą Žilką** 65-ojo gimtadienio proga, linkime stiprios sveikatos, ištvermės ir dvasios stiprybės tarnaujant Šaulių sąjungai ir Tėvynei.

Vytauto Didžiojo 2-osios šaulių rinktinės Raseinių 207-osios kuopos vadas ir šauliai

Algirdą-Aloizą Stanaitį – 80-ąjį
Edmundą-Joną Vainikonį – 75-ąjį

Linkime stiprios sveikatos ir neblėstančios energijos tarnaujant Lietuvos šaulių sąjungai ir Tėvynei.

Vytauto Didžiojo 2-osios šaulių rinktinės 207-osios kuopos vadas ir šauliai

Gruodžio 12 d. kuopos ansamblio narei ilgametei šaulei Danutei Teresei Kulisevičienei sukanka 80 metų. Jubilitei linkime stiprios sveikatos, neišsenkančios energijos pasirinktame šauliškame kelyje, ištvermės ir dvasios stiprybės tarnaujant Lietuvos šaulių sąjungai ir Tėvynei.

Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės Vilkaviškio P. Karužos 406-osios šaulių kuopos vadas, valdyba ir šauliai

UŽUOJAUTA

Mirus LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo sekretorės **Aldonos Žygelenės** mylimai mamai, nuoširdžią užuojautą reiškia klubo taryba ir nariai..

2018 m. rugsėjo 11 d.

SVARBUS PRANEŠIMAS!

2019 metais Lietuvos šaulių sąjunga švęs šimtmetį.

Ta proga kitais metais žurnalas „Trimitas“ bus leidžiamas kas mėnesį!

Prenumerata metams, dvylikai „Trimito“ numerių, – 20 eurų (sutaupote 4 eurus, užuot pirkę parduotuvėje)

www.zurnaluprenumerata.lt

430 „TRIMITO“ REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA 473
Iš kairės (sėdi): redaktorius J. Kalėnas, atsak. redakt. dal.
A. Zmuidzinavičius, vicedaktorius Vi. Andriukaitis. Stovi vidury
administratorius St. Lipnickas
Rédaction et administration de „Trimitas“ („Le clairon“)

*Sail. Antanas Zmuidzinavičius
Lietuvos Šaulių Sąjungos Prisiėmikas
(nuo 1929. III. 8 d.)*